

Hrvatski sokol u Križevcima: od obnove rada krajem 1918. do ukinuća 1929. godine

OZREN BLAGEC

Gradski muzej Križevci

Tome Sermagea 2

HR – 48 260 Križevci

ozren.gmk@gmail.com

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

Primljeno / Received: 12. 7. 2019.

Prihvaćeno / Accepted: 25. 11. 2019.

Društvo Hrvatski sokol u Križevcima osnovano je krajem 1904. godine kao jedno od brojnih sokolskih društava na području današnje Hrvatske. Do početka Prvoga svjetskog rata razvilo je značajnu aktivnost na sportskom i prosvjetnom planu: organiziralo je sletove, predavanja i tečajeve za opismenjavanje. Tijekom Prvoga svjetskog rata Društvu je zabranjen rad, no odmah po njegovu završetku ponovno se aktiviralo. Kao dio političkih i državnih promjena koje su nastupile završetkom Prvoga svjetskog rata, Hrvatski sokol u Križevcima je tri godine, točnije od 1919. do 1922., djelovao u sklopu Sokolskog saveza Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno u sklopu Jugoslavenskog sokolskog saveza. Nakon toga je ponovno postao dijelom Hrvatskog sokolskog saveza. Nastavljajući prijeratnu tradiciju, križevački sokolaši isticali su se u sportu, ali i kulturi, obrazovanju te glazbi. Vrhunac aktivnosti odvijao se tijekom 1920-ih godina, kada je Društvo imalo više od 300 članova. Nakon toga je došlo do pada broja članova, no Društvo je usprkos tome bilo aktivno. Primjerice, 1929. godine obilježilo je 25. godišnjicu postojanja velikim sletom Župe Preradović, kojoj je pripadalo od osnivanja. Hrvatski sokol u Križevcima s radom je prestao krajem 1929. godine, kada su se uslijed političkih promjena u Kraljevini Jugoslaviji počela ukidati sokolska društva koja su nosila hrvatsko ime.

Ključne riječi: Hrvatski sokol, sokolski pokret, Križevci, povijest sporta

1. Počeci sokolstva i osnivanje Hrvatskog sokola u Križevcima

Sokolski pokret nastao je 1862. godine u Češkoj, točnije u Pragu, gdje su Miroslav Tyrš¹ i Jindřich Fügner² pod utjecajem gimnastičkih društava koja su

okupljala pripadnike njemačkog naroda pokrenuli gimnastičko društvo koje je okupljalo ponajprije Čeha te ga prozvali Sokol, koji je naziv uskoro dobio cijeli pokret.³ Sokolstvo se u sljedećih pedesetak godina proširilo među gotovo svim slavenskim narodima. Prvi su ga prigrlili Slovenci već 1863. godine, kada je u Ljubljani osnovan Južni sokol. Četiri godine kasnije u Lavovu su prvo sokolsko udruženje osnovali i Poljaci.

¹ D.[rago] Uлага, natuknica »Tyrš, Miroslav«, u: *Enciklopedija fizičke kulture 2* (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1977), na str. 429b: »Tyrš, Miroslav (Děčín na Labi, 17. IX 1832 – Ötz, Tirolske Alpe, 8. VIII 1884), češki pedagog, osnivač sokolske organizacije i sokolskog tjelovježbenog sistema; studirao u Pragu, gdje je promoviran za doktora filozofije (1860). [...] postao idejni i stručni voditelj češke tjelovježbene organizacije, koja se raširila po cijeloj zemlji. Kao načelnik sokolske organizacije, Tyrš je organizirao tečajeve za prednjake, izradio je jedinstvenu terminologiju strojevih vježbi, vježbi oblikovanja i vježbi na spravama.« Detaljnije vidi u: L.[adislav] Jandásek, *Život dr. Miroslava Tyrše* (Brno: Moravský legionář, 1932).

² R.[edakcija], natuknica »Fügner, Jindřich«, u: *Enciklopedija fizičke kulture 1* (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1975), na str. 275b: »Fügner, Jindřich (1822–1865), jedan od

osnivača češkoga sokolskog pokreta. Građanski demokrat, aktivno je sudjelovao u revoluciji 1848, u doba tzv. Bachovog apsolutizma priključio se snagama češkoga narodnog otpora, 1862 bio prvi starosta češkoga tjelesno-odgojnog društva praškog Sokola. [...] Na Fügnerov prijedlog uzeta je garibaldinska crvena košulja kao dio sokolske odore. [...] Zauzimao se da u Sokolu vježbaju i djevojke, ali je to ostvareno tek poslije njegove smrti.« Detaljnije vidi u: Renata Tyršová, *Jindřich Fügner. Paměti a vzpomínky na mého otce*, dil prvni (Prag: Český Čtenář, 1926).

³ Franjo Bučar, »Razvoj hrvatskog sokolstva«, u: Dragan Janječek (uredio), *Spomenspis II. hrvatskog svesokolskog sleta 12.–16. kolovoza 1911. u Zagrebu* (Zagreb: Hrvatski sokolski savez, 1911), str. 13–19, na str. 13–14.

Lavov je bio središte sokolskog pokreta i Rusinima, koji su svoje prvo sokolsko društvo osnovali 1893. godine.

U Srbiji se začeci sokolstva javljaju već 1882. godine. No, sportska društva pod tim imenom nisu osobito zaživjela, jer su se slična razvila pod nazivom Dušan Silni. Bugari su sokolskom pokretu pristupili 1885. godine, pri čemu su osnivali paralelna društva pod nazivom Junak. Rusi su prvo sokolsko društvo osnovali 1910. godine u Petrogradu. Daljnjih uspjeha u širenju sokolske ideje među istočnim Slavenima nije bilo. Sokolska ideja nije se širila ni među Crnogorcima, kao ni među Makedoncima. Na prostoru Bosne i Hercegovina sokolska društva osnivali su Hrvati i Srbi. Sokolska društva osnivaju se i na američkom kontinentu, ponajprije u Sjedinjenim Američkim Državama, Argentini i Čileu. Začetnici društava bili su doseljenici slavenskog porijekla, posebice Česi, Slovenci, Hrvati i Srbi.⁴

Premda je naizgled glavna svrha sokolskog pokreta tjelovježba, pripadnost sokolstvu karakterizira i moralno ponašanje te izraženo domoljublje. Glavna krilatica sokolskog pokreta bila je sljedeća: *U misli domovina, u srcu odvažnost, u desnici snaga!*⁵

Sokolska ideja je u Hrvatsku stigla iz Slovenije, pa je 1874. godine u Zagrebu osnovano prvo sokolsko društvo, koje je četiri godine kasnije počelo izdavati časopis *Sokol*. Osnivanje sokolskih društava uskoro počinje i u drugim hrvatskim gradovima. Primjerice, u Varaždinu (1878.), Bjelovaru (1884.), Zadru (1885.), Karlovcu (1885.), Vukovaru (1886.), Koprivnici (1893.), Senju (1893.), Gospiću (1893.) i Splitu (1893.).⁶

Sokolska društva koja su djelovala u gradovima okupljala su se u sokolske župe, koje su pak bile ujedinjene u Hrvatski sokolski savez, u čijem sastavu nisu djelovala samo sokolska društva iz ondašnje Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, već i ona iz današnje Bosne i Hercegovine, Srbije (područje istočnog Srijema) i Sjedinjenih Američkih Država. Prije početka Prvoga svjetskog rata postojalo je ukupno 19 župa i 168 sokolskih društava s oko 15000 članova.⁷ Hrvatski sokol iz Križevaca pripadao je Hrvatskoj sokolskoj Župi Preradović, kojoj je središte bilo u Bjelovaru te kojoj su pripadala i sokolska društva iz Bjelovara,

Daruvara, Đurđevca, Koprivnice, Pitomače, Slatine, Suhopolja, Svetog Ivana Žabna, Virovitice i Vrbovca.⁸

2. Hrvatski sokol u Križevcima: od osnivanja do zabrane rada (1904.–1914.)⁹

Hrvatski sokol je u Križevcima osnovan 11. studenog 1904. godine.¹⁰ Inicijator je bio Fran Gundrum,¹¹ koji je bio i prvi starješina (starosta) Društva. No, Gundrum je Društvo vodio tek nekoliko mjeseci. Već 1905. godine naslijedio ga je Žiga pl. Šugh,¹² dok je 1907. godine starješina Društva postao Milutin Urbany,¹³ koji

⁸ [s. n.], »Statistika Hrvatskog sokolskog saveza«, u: Dragan Janeček (uredio), *Razpored II. hrvatskog svesokolskog sleta u Zagrebu* (Zagreb: Hrvatski sokolski savez, 1911), str. [10–14], na str. [11–12].

⁹ O djelovanju Hrvatskog sokola u Križevcima prije Prvoga svjetskog rata vidi, primjerice, u: Franjo Frntić, »Društva Hrvatski sokol u Križevcima i Bjelovaru od 1904. do 1910. godine«, *Povijest sporta* 3/10 (Zagreb, 1972), str. 904–909; Melita Đanić, Ivan Peklić, »Hrvatski sokol u Križevcima«, *Kaj: časopis za književnost umjetnost i kulturu* 30/2 (Zagreb, 1997), str. 132–134; Melita Habdija, »Rad društva Hrvatski sokol u Križevcima do 1914. godine«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 5 (Križevci, 2003), str. 67–74.

¹⁰ [s. n.], »'Hrvatski sokol' u Križevcu«, *Sokol: časopis hrvatskog sokolstva* 3/12 (Zagreb, 1904), str. 185.

¹¹ Fran Gundrum Oriovčanin (1956.–1919.) rođen je u slavonskom mjestu Oriovac. Studij medicine završio je u Beču. Kratko je radio u Slavonskom Brodu, nakon čega odlazi u Bugaršku, da bi od 1894. godine do smrti djelovao u Križevcima. Osim medicinom bavio se književnošću, prevodjenjem, pisanjem putopisa i edukativnih publikacija o zdravlju. Kao iznimno svestrana osoba vrlo širokih interesa ostavio je ogroman trag u društvenom životu Križevaca. Preuzeto iz: V.[ladimir] Di. [Dugački] i F.[ranjo] Fé. [Frntić], natuknica »Gundrum Oriovčanin, Fran Srečko«, u: *Hrvatski biografski leksikon* 5 (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002), str. 308–309. Detaljnije vidi u: Franjo Husinec, *Fran Gundrum Oriovčanin. Gradski fizik u Križevcima* (Križevci: Matica hrvatska Križevci, 2001).

¹² Žiga pl. Šugh (1841.–1911.) rođen je i umro u Križevcima. Studirao je u Pragu, gdje se od samih početaka priključio sokolskom pokretu. Nakon završetka studija vratio se u Križevce. Radio je na Gospodarskom učilištu u Križevcima. Preuzeto iz: *Biografija Žige pl. Šugha od Milutina Urbany-ja*. Rukopis GMK–5190.

¹³ Milutin Urbany (1876.–1955.) rođen je u Varaždinu. Studirao je u Beču i Zagrebu. Bio je profesor na Gospodarskom učilištu u Križevcima. Nakon završetka Prvoga svjetskog rata seli u Zagreb, gdje je bio profesor na Trgovačkoj akademiji i na III. realnoj gimnaziji. Objavio je nekoliko knjiga iz područja agronomije te brojne radove iz područja prirodnih znanosti. Na redovitoj godišnjoj skupštini održanoj 24. veljače 1919. godine proglašen je počasnim članom Hrvatskog sokola u Križevcima. Preuzeto iz: Milan Kaman, »Milutin Urbani«,

⁴ *Kratka povijest sokolstva Milutina Urbanyja*. Rukopis u Gradskom muzeju Križevci (dalje GMK), GMK–5185.

⁵ Josip Hanuš, »O sokolstvu«, u: Janeček (uredio), *Spomenspisi II. hrvatskog svesokolskog sleta 12.–16. kolovoza 1911. u Zagrebu*, str. 5–11, na str. 8.

⁶ D.[rago] Stepišnik, natuknica »Sokolstvo«, u: *Enciklopedija fizičke kulture* 2 (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1977), str. 278–286, na str. 279b.

⁷ Stepišnik, natuknica »Sokolstvo«, str. 280a.

Slika 1. Fotografija članova Hrvatskog sokola u Križevcima iz 1905. godine. GMK–6661.

ga je vodio do zabrane rada u ljeto 1914. godine. Društvu je već pri osnivanju pristupilo više od 100 članova, i taj se broj do izbijanja Prvog svjetskog rata uglavnom povećavao. Vježbe su se održavale dva puta tjedno, i to najčešće u prostoru križevačke knjižnice, kasnije Narodnog, a danas Hrvatskog doma. Najbolji vježbači sudjelovali su na javnim vježbama i sletovima koje je Društvo organiziralo gotovo svake godine, zatim na javnim vježbama koje su organizirali druga sokolska društva, kao i na sokolskim sletovima Župe Preradović. Jedan takav slet organiziran je i u Križevcima 7. i 8. rujna 1912. godine, a na njemu su osim sokolaša iz Župe Preradović nastupili i članovi sokolskih društava iz Sveto-
ga Ivana Zeline, Kloštar-Ivanića, Karlovca i Zagreba.¹⁴

Da su križevački vježbači bili uspješni, svjedoči i to što je nekolicina njih nastupala na Drugom hrvatskom svesokolskom sletu koji se održavao od 12. do 16. kolovoza 1911. godine u Zagrebu.¹⁵

Osim sportskih aktivnosti, Hrvatski sokol u Križevcima imao je razvijenu i obrazovno-kulturnu djelatnost koja se odvijala u sklopu Pučko-prosvjetnog odbora. Društvo je vodilo knjižnicu koja je bila smještena u kemijskom laboratoriju Gospodarskog učilišta, a knjižničar je bio Milutin Urbany. Druga važna prosvjetna aktivnost bili su tečajevi za nepismene koji su održavani između 1911. i 1914. godine. U Križevcima su održana

5189-14. Vidi i: *Program sleta u Križevcima 1912. g.*, GMK–6650.

¹⁵ Rezultate križevačkih gimnastičara i atletičara detaljnije vidi u: [s. n.], »Rezultat natjecanja prigodom II. hrvatskog svesokolskog sleta u Zagrebu 1911., u: Janeček (uredio), *Spomenspis II. hrvatskog svesokolskog sleta 12.–16. kolovoza 1911. u Zagrebu*, str. 71–76.

Priroda: popularni ilustrovani časopis Hrv. prirodoslovnog društva 42/7 (Zagreb 1955), str. 278–279. Vidi i na: <https://www.sumari.hr/sumari/leks.asp?id=11882&i=H%8A%8EL5> (pristup 9. srpnja 2019. godine).

¹⁴ *Kratka povijest sokolstva Milutina Urbanyja*. Rukopis GMK–

Slika 2. Vježbači na Sajmištu 1913. godine. Posljednja javna vježba prije početka Prvoga svjetskog rata. GMK–6658.

četiri takva tečaja: dva u naselju Podgajec, a po jedan 1914. godine u naseljima Brckovščina i Đurđić.

Društvo je najaktivnije bilo na području pučkih predavanja koja su se počela održavati od 1907. godine. Do obustave djelovanja, dakle do 1914. godine, održano je pedesetak pučkih predavanja. Teme su bile iz povijesti, književnosti i narodnog zdravlja. Budući da su članovi Društva bili i profesori s Gospodarskog učilišta u Križevcima, na predavanjima su bile zastupljene i teme iz prirodnih te tehničkih znanosti. Inače, predavanja u Križevcima održali su i znameniti povjesničari: Ferdo Šišić, koji je održao jedno predavanje, te Rudolf Horvat, koji je održao dva predavanja.¹⁶

Kada se Hrvatski sokol u Križevcima počeo pripremati za obilježavanje desete godišnjice svojega djelovanja, započeo je Prvi svjetski rat, a time i zabrana rada svih društava osim Crvenog križa. Uskoro je napravljena iznimka, pa su društva koja su bila humanitarne naravi dobila dopuštenje za nastavak aktivnosti, no među njima nije bio Hrvatski sokol u Križevcima.¹⁷ Posljednja sjednica upravnog odbora održana je 11. srpnja 1914. godine u gostionici sokolaša Stjepana Kolarića, kod kojega su se sokolaši obično okupljali,¹⁸ nakon čega je u jesen 1918. godine došlo do prestanka svih službe-

nih aktivnosti. Usprkos zabrani rada, članovi Hrvatskog sokola u Križevcima nastavili su se okupljati i vježbati u raznim gradskim te privatnim prostorima, čime su tijekom ratnih godina očuvali duh sokolskog pokreta u gradu.¹⁹ Nažalost, križevački sokolaši tijekom prvih deset godina aktivnog djelovanja nisu uspjeli izgraditi svoj sokolski dom ili Sokolanu, koja bi služila za vježbanja i ostale aktivnosti Društva, već u tom razdoblju koriste tuđe prostore.

3. Obnova rada Hrvatskog sokola u Križevcima krajem 1918. godine i aktivnosti Društva tijekom 1919. godine

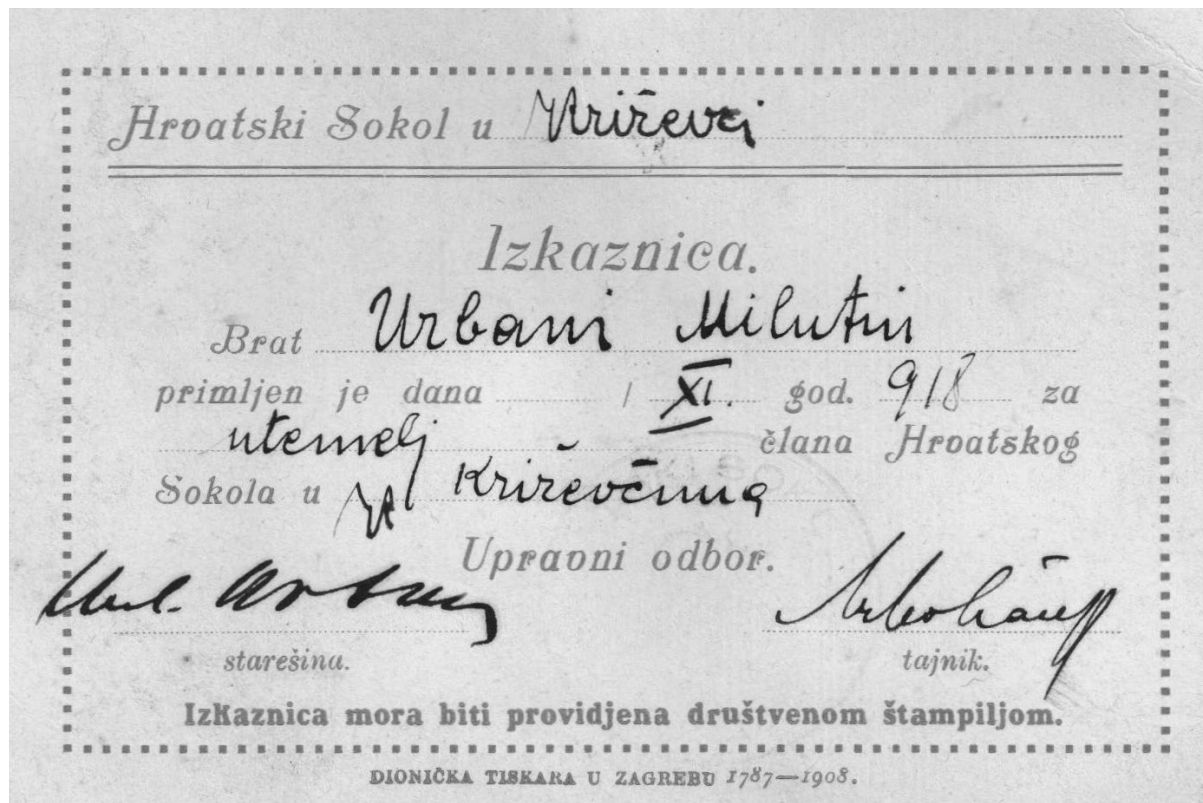
Odlukom Hrvatskog sabora od 29. listopada 1918. godine kojom su raskinute sve veze s Austro-Ugarskom Monarhijom te stvaranjem Države Slovenaca, Hrvata i Srba, nestala su formalno-pravna ograničenja koja su o djelovanjima društava donijeta krajem srpnja 1914. godine. Tek tjedan dana nakon tih povijesnih odluka, Hrvatski sokol u Križevcima održao je izvanrednu glavnu skupštinu Društva i time obnovio svoje djelovanje. Na sjednici skupštine bilo je 90 posto starih članova, a

¹⁶ *Kratka povijest sokolstva Milutina Urbanyja*. Rukopis GMK–5187.

¹⁷ Vijoleta Herman Kaurić, »Koliko je društava djelovalo u Zagrebu za vrijeme Prvoga svjetskog rata?«, *Historijski zbornik* 62/2 (Zagreb, 2009), str. 427–463, na str. 434–435.

¹⁸ »Zapisnik odborske sjednice održane 11. VII. 1914.«, u: *Zapisnici odborskih sjedla i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

¹⁹ Podatke o skromnoj aktivnosti članova Društva od ljeta 1914. do kraja 1918. godine i o obnovi Društva iznio je tajnik na izvanrednoj glavnoj skupštini održanoj 5. studenoga 1918. godine. Vidi u: »Zapisnik izvanr.[edne] glavne skupštine održane dne 5. XI. 1918.«, u: *Zapisnici odborskih sjedla i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

Slika 3. Sokolska iskaznica Milutina Urbanyja izdana povodom obnove Hrvatskog sokola u Križevcima 1918. godine. GMK–6656.

tajnik Društva Marko Mohaček²⁰ podnio je izvještaj o aktivnostima koje su se događale od početka 1914. godine, kada je održana posljednja glavna skupština, do studenoga 1918. godine. Na skupštini je podniet izvještaj blagajnika, a odlučeno je da se do sljedeće glavne skupštine, koja je bila planirana početkom 1919. godine, ne mijenja sastav upravnog odbora. Društvo je kao starješina nastavio voditi Milutin Urbany, tajnik je ostao Marko Mohaček, a ostali su i podstarješina Dragutin

Kolarić, blagajnik Andre Mohorovičić,²¹ barjaktar Vladimir Turković i učitelj gombanja Rudolf Resz.²²

Obnova rada Društva nije tekla bez problema. Najprije je trebalo osigurati prostorije za rad i za vježbanje, što zbog nezainteresiranosti gradskih vlasti nije išlo lako. Vježbanje je ipak započelo 27. prosinca 1918. godine i odvijalo se triput tjedno u jednoj prostoriji Više pučke škole, a danas Osnovne škole Ljudevita Modeca Križevci. Drugi zadatak glavnog odbora Društva odnosio se na popis imovine koja je 'preživjela' Prvi svjetski rat. Najuspješnije je proveden upis novih članova. Nažalost, ne raspoložemo podacima o broju članova Društva nakon završetka rata.²³ Ali, da je sokolski duh u

²⁰ [s. n.], »Prof. dr. Marko Mohaček. In memoriam«, *Agronomski glasnik: organ Saveza društava poljoprivrednih inženjera i tehničara NR Hrvatske* 12/9–10 (Zagreb, 1962), str. 931–934, na str. 931: »Rođen je 29. III 1888. u Delovima (Koprivnica). Umro je 22. IX u Zagrebu. Filozofski fakultet završio je 1912. godine u Zagrebu, a doktorirao iz kemije 1920. godine. [...] U državnu službu je stupio 1913. godine na Srednju poljoprivrednu školu u Križevcima, gdje je jedno vrijeme bio i direktor. 1930. godine prelazi na Poljoprivrednu ogleđnu i kontrolnu stanicu, gdje vodi Pedološki-agrometeorološki-agrokemijski odsjek. 1936. godine je imenovan za direktora Poljoprivredne ogleđne i kontrolne stanice [...] 1947. godine prelazi na Poljoprivredno-šumarski fakultet«. Vidi i na: <https://www.sumari.hr/sumari/leks.asp?id=10526&i=H%8A%8EL3> (pristup 9. srpnja 2019. godine).

²¹ Andre Mohorovičić (1884.–1963.) bio je sudac u Križevcima. Sin je uglednog znanstvenika Andrije Mohorovičića (1857.–1936.) i otac akademika Andre Mohorovičića (1913.–2002.).

²² »Zapisnik izvanr[edne] glavne skupštine održane dne 5. XI. 1918.«, u: *Zapisnici odborskih sijela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

²³ Počekom sljedeće, 1919. godine Društvo je imalo 85 izvršujućih članova. Vidi u: »Zapisnik redovite glavne skupštine Hrv. Sokola u Križevcima održane dne 24. II. 1919.«, u: *Zapisnici odborskih sijela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

Križevcima bio vrlo živ, dokazuje sljedeći podatak: na sjednici glavnog odbora održanoj dva dana nakon izvanredne glavne skupštine, u Društvo je primljeno dvadesetak novih članova, među kojima su bili kapelan, dvojica odvjetnika i jedan sudac, dok je krajem godine primljeno još nekoliko članova.²⁴

Križevački sokol nastavio je i s održavanjem javnih predavanja. Primjerice, 19. prosinca 1918. godine tajnik Mohaček održao je motivacijsko predavanje pod naslovom »Jačajmo se«, koje je, nažalost, bilo slabo posjećeno.²⁵

Sljedeća, 1919. godina započela je u znaku zabava. Najprije je 5. siječnja desetak članova Hrvatskog sokola iz Križevaca prisustvovalo sokolskoj zabavi u Koprivnici, nakon čega je 11. siječnja u prostorijama Narodne čitaonice održana sokolska kućna zabava za članove Društva i njihove obitelji. Iz izvještaja sa sjednice glavnog odbora održane nekoliko dana kasnije, može se iščitati da je zabava bila vrlo uspješna i da je potrajala do zore sljedećeg dana.²⁶

Ni mjesec dana kasnije, točnije 8. veljače 1919. godine, održan je Sokolski ples u Katzovoj pivovari. Prije njegova početka članovi prednjačkog odbora izveli su vježbe na ručama. Taj događaj Društvu je priskrbio solidna financijska sredstva. Zarađeno je više do 5.000 kruna, pri čemu je četvrtina tog iznosa pohranjena u Dioničku štedionicu za izgradnju sokolskog doma.²⁷

Tijekom 1919. godine održane su još tri manje kućne zabave za članove Društva: 27. srpnja te tijekom rujna i listopada. Bile su dobro posjećene i Društvu su donijele solidan prihod.²⁸

Glavna skupština društva Hrvatski sokol u Križevcima za 1919. godinu održana je 24. veljače u Višoj pučkoj školi. Na njoj se, među ostalim, raspravljalo o priključivanju Hrvatskog sokola Sokolskom savezu Srba, Hrvata i Slovenaca, no taj prijedlog nije prihvaćen. Milutin Urbany, koji je Društvo vodio više od desetljeća, odlučio je napustiti mjesto starješine zbog odlaska iz Križevaca. Za novog starješinu aklamacijom je izabran Marko Mohaček. Osim novog starješine, izabrani su i novi članovi upravnog odbora.

Društvo je dugo vremena imalo problema s prostorom za vježbanje. Već sam spomenuo da je redovito vježbanje počelo krajem 1918. godine u jednoj prostoriji Više pučke škole. No, ta je prostorija bila premalena i neprimjerena za uspješan rad. To je rezultiralo time da su na vježbe dolazili malobrojni vježbači, pri čemu su uglavnom dolazili članovi prednjačkog odbora. Situacija se donekle popravila tijekom ožujka, kada je gombaona proširena, što je omogućilo redovito vježbanje, točnije dva ili tri puta tjedno, i to ne samo muškom članstvu, nego i muškom te ženskom podmlatku. Usprkos neprimjerenim uvjetima, Društvo je 13. srpnja 1919. godine održalo javnu vježbu u Križevcima, a neki njegovi članovi sudjelovali su na javnim vježbama sokolaša u Bjelovaru i Vrbovcu. Društvo je za svoje članove organiziralo i dva izleta. Krajem travnja u Podgajec, a 10. kolovoza u Sveti Ivan Žabno, gdje je osamdeset članova Društva izvelo javnu vježbu u cilju promocije sokolskog pokreta izvan urbanih cjelina.²⁹

Križevački sokol bio je aktivan i u radu Hrvatske sokolske Župe Preradović. Prvi sastanak društava Župe Preradović nakon Prvoga svjetskog rata održan je 9. veljače 1919. godine upravo u Križevcima, a uz domaćine prisustvovali su mu i predstavnici društava iz Bjelovara, Koprivnice Vrbovca i Virovitice.³⁰ Sljedeći

²⁴ Vidi u: »Zapisnik konst.[ituirajuće] odborske sjednice »H. S.« [»Hrvatskog Sokola«] održane dne 7. studenoga 1918.«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050; »Zapisnik II. odborske sjednice »Hrv. Sokola« u Križevcima, održane dne 28. XII. 1918«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

²⁵ »Zapisnik redovite glavne skupštine Hrv. Sokola u Križevcima održane dne 24. II. 1919«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

²⁶ »Zapisnik sjednice Hrv. Sokola u Križevcima od dne 20. I. 1919«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

²⁷ Podatke o toj zabavi vidi u: »Zapisnik sjednice Hrv. Sokola u Križevcima od dne 20. I. 1919«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050; »Zapisnik sastanka priređivačkog odbora za sokolsku plesnu zabavu, održanog dne 3. II. 1919«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050; »Zapisnik sjednice odbora od 12. II. 1919«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050; »Zapisnik redovite glavne skupštine Hrv. Sokola u Križevcima održane dne 24. II. 1919«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

²⁸ »Zapisnik izvanredne glavne skupštine održane dne 22. XI 1919«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

²⁹ O aktivnostima Društva tijekom 1919. godine više se može doznati iz izvještaja tajnika Društva. Vidi u: »Zapisnik redovite glavne skupštine Hrv. Sokola u Križevcima održane dne 24. II. 1919«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050; »Zapisnik izvanredne glavne skupštine održane dne 22. XI 1919«, u: *Zapisnici odborskih sjela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

³⁰ Matija Pavličević, *Sokolski pokret u Virovitici* (Virovitica: Ogranak Matice hrvatske u Virovitici, 2018), str. 41.

sastanak održan je 24. travnja 1919. godine u Virovitici. Na njemu je bilo i četvero delegata iz Križevaca, a odlučeno je da će sva društva Hrvatske sokolske Župe Preradović pristupiti novoosnovanom ujedinjenom Sokolskom savezu Srba, Hrvata i Slovenaca, koji je 1920. godine preimenovan u Jugoslavenski sokolski savez.³¹

Na temelju tih odluka, 22. studenoga 1919. godine održana je izvanredna skupština Hrvatskog sokola u Križevcima. Na njoj je Društvo pristupilo Sokolskom savezu Srba, Hrvata i Slovenaca. Usvojena su i nova pravila Društva, čime je Hrvatski sokol i formalno prestao postojati. Društvo je promijenilo ime: Sokol u Križevcima. Osim toga, Društvo je pristupilo novoosnovanoj sokolskoj Župi Križevci, koja je bila dio Sokolskog saveza Srba, Hrvata i Slovenaca.³² Nakon donošenja pravila, izabrano je novo vodstvo. Budući da je Marko Mohaček odlazio iz Križevaca,³³ za novog starješinu izabran je Dragutin Koretić, za podstarješinu Dragutin Kolarić, za tajnika Vedran Rožić, a za blagajnika Vladim Turković.³⁴

4. Sokol u Križevima kao dio Sokolskog saveza Srba, Hrvata i Slovenaca / Jugoslavenskog sokolskog saveza: od kraja 1919. do istupanja 1922. godine

Križevački su sokolaši svoje djelovanje nastavili u sklopu novog sokolskog saveza. Pritom su se suočavali s problemima koji su njihov rad pratili od obnove Društva nakon Prvoga svjetskog rata: neprimjeren prostor za vježbanje i malobrojni vježbači. No, suočavali su se i s nekim novim problemima, kao što su bili, primjerice, napuštanje Društva od članova koji nisu bili zadovoljni njegovim novim imenom.

Tijekom 1920. godine organizirane su dvije javne vježbe u Križevcima. Prva je bila 13. svibnja na blagdan Spasova. Prihod s te vježbe bio je namijenjen za uređenje ljetnog igrališta i nabavu sprava za vježbanje. Druga javna vježba održana je 5. kolovoza. Uz to, dvadesetak muških i ženskih članova Društva sudjelovalo je na

pokrajinskom sletu koji je 29. kolovoza održan u Mariboru. Planiran je bio i odlazak petnaestak križevačkih sokolaša na svesokolski slet u Prag. No, zbog odluke Jugoslavenskog sokolskog saveza da se u Prag ne ide, taj odlazak je otkazan. Tijekom godine organizirano je i pet izleta za neaktivnije članove Društva: u Podgajec (25. 5.), Vojakovac (18. 7.), Sveti Ivan Žabno (25. 7.), u šumu Župetnica pored Križevaca (26. 7.) i u Mali Potočec (29. 7.). Na izletima su uz brojne članove bili i građani koji nisu bili članovi, a za mještane koje su pohađali često bi bilo izvedeno nekoliko vježbi u cilju promocije sokolskog pokreta. Početkom svibnja organizirana je velika sokolska akademija i ples, a priređene su i dvije kućne zabave: jedna 22. siječnja u prostorijama Hrvatskog doma, a druga 28. lipnja povodom blagdana Vidovdana.

Društvo je iskazalo poštovanje i prema pripadnicima dinastije Krađorđević, pa je 11. srpnja proslavljen rođendan kralja Petra I., dok je 22. srpnja četrnaestoro križevačkih sokolova u Zagrebu prisustvovalo dočeku regenta Aleksandra. Tijekom rujna Društvo je odbilo sudjelovati na proslavi blagdana Male Gospe (8. rujna). Naime, nakon što su pozvani, članovi odbora otklonili su mogućnost da Društvo sudjeluje na toj proslavi, jer su zaključili da Društvo nastupa samo na dobrotvornim događajima, a da je misa crkvena staleška stvar. Isto tako, dogovoreno je da se pojedinci u što većem broju, ali bez odore, u građanskom odjelu i sa sokolskim znakom, odazovu misnom slavju.³⁵ Neki članovi ipak su se pojavili u odori, zbog čega su kasnije bili ukoreni.

U jesen 1920. godine na čelo Društva se kao starješina ponovno vratio Marko Mohaček,³⁶ koji je 29. listopada održao predavanje pod naslovom »O slobodi«, nakon čega se dogodio mali incident. Naime, upravitelj centrale Horvat prerano je i namjerno isključio električnu energiju, čime je Društvu zbog meteža koji je nastao nanijeta šteta od 700 kruna.³⁷

Početkom 1920. godine Društvo je imalo čak 227 članova, od kojih je 146 bilo izvršujućih, pri čemu ih je 116 bilo muških, a 30 ženskih. Do kraja godine taj broj se smanjio na 197 članova,³⁸ što je za grad od otprilike

³¹ Pavličević, *Sokolski pokret u Virovitici*, str. 44.

³² Pravila društava koja su činila Sokolski savez Srba, Hrvata i Slovenaca bila su uglavnom unaprijed određena i objavljena u *Sokolskom glasniku*. Vidi u: »Pravila [Sokolskog društva]«, *Sokolski glasnik: zvaničan organ Sokolskog saveza Srba Hrvata i Slovenaca* 1/11–12 (Zagreb, 1919), str 481–487.

³³ Marko Mohaček otišao je u Prag na specijalizaciju iz agrikulturne kemije.

³⁴ »Zapisnik odborske sjednice održane dne 22 studena 1919«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920.*, GMK–4050.

³⁵ »Zapisnik odborske sjednice održane dne 7/9 [7. rujna] 1920.«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

³⁶ Marko Mohaček za starješinu je ponovno izabran na odborskoj sjednici održanoj 18. rujna 1920. godine. Vidi u: »Zapisnik odborske sjednice održane dne 18/9 [18. rujna 1920.]«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

³⁷ »Zapisnik odborske sjednice održane 29. listopada 1920 u noći«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

³⁸ »Zapisnik glavne godišnje skupštine od 31/I 1921 [31. siječnja

4 700 stanovnika, koliko su ih Križevci tada imali, još uvijek bio priličan broj, jer je Društvo i s toliko članova bilo među najbrojnijima u gradu.

Usprkos tome, Sokol u Križevcima bio je u krizi. Događanja su privukla brojne sudionike i posjetitelje, no okupljanja bi nerijetko završavala onako kako ne priliči sokolskom pokretu. O tome najbolje svjedoči dio izvještaja o radu društva 1920. godine, koji je 31. siječnja 1921. godine na godišnjoj skupštini podnio podstarješina Dragutin Kolarić. Naime, Kolarić je rekao i sljedeće: »Svim našim priredbama i nastojanjima, [...] svim našim narodnim proslavama, svemu tome, da bude ono što je trebalo da bude, falila je sokolska duša, sokolsko srce, falila je ljubav i narodna sokolska svijest.«³⁹

Zbog sukoba koji se dogodio početkom 1922. godine, o čemu ću izvijestiti nešto kasnije, tajnik Društva nije podnio godišnji izvještaj o radu za 1921. godinu, zbog čega je rekonstrukcija aktivnosti Sokola u Križevcima tijekom 1921. godine bila uvelike otežana. Ipak,

1921.]«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

³⁹ »Zapisnik glavne godišnje skupštine od 31/I 1921 [31. siječnja 1921.]«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578. O zbivanjima u križevačkom sokolskom društvu dobro svjedoči i izvještaj koji je podnesen na godišnjoj skupštini održanoj 24. svibnja 1923. godine. Vidi u: »Zapisnik glavne redovite skupštine održane dana 24. svibnja 1923.«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578: »Na prvoj skupštini, birajući odbor, postavljeni su na čelo većinom ljudi koji su prije rata bili vođići Hrvatskog sokola, pa se držalo da će znati i sada svjesno i iskreno voditi Hrvatsko sokolstvo. Povjeravajući im vodstvo, nismo kod toga ni pomišljali, da bi ova nebraća, mogla raditi protiv svoje rođene braće, da će zatajiti uzvišenu sokolsku ideju: bratstvo, slobodu i jednakost. Ti ljudi nisu se mnogo brinuli za napredak društva, već im je bila glavna zadaća, da ga odnarede i odvedu u vode raznih Hrvatoždera i Pribičevića, Popovića i njima sličnih. Kad su prije tri godine proveli likvidaciju Hrvatskog sokola, opazila se intencija tih Jugogavranina kojima nije bila u mislima sokolska ideja bratstva slobode i jednakosti, već da braću prevare a Hrvatski sokol rasture, da mu nestane traga. Među članovima, nastalo je veliko nezadovoljstvo, mnoga braća brisaše se iz društva, nemisleć pri tome na posljedice koje su nam u kasnijoj borbi škodile, a koliko se nisu i sami brisali, to je činio taj odbor, koji je podjedno pojačavao svoje redove svojim pristašama, a terorom i grožnjama i neke činovnike privukao u društvo, sa namjerom da pojačaju svoj front, kod buduće glavne skupštine. Od tog vremena spao je rad društva tako, da vježbača iz članskih redova nije bilo, prednjaci takodjer se povukli. Kod javnih nastupa vježbao je školski pomladak, koji pod pritiskom svojih nastavnika morao nastupati, protiv volje svoje i svojih roditelja. Izletne povorke jadno su izgledale, polazilo se samo u sela, gdje obitavaju većinom Srbi, kao Vojakovac, Osijek, i to kad su održavani kramovi. Gradjanstvo nije se odazivalo na javne priredbe to je bio najbolji dokaz antipatije za nebraću, koja su tada bila na čelu sokola u Križevcima.«

zahvaljujući zapisnicima sa sjednica upravnog odbora i podacima koji postoje u drugim izvorima, moguće je u većoj mjeri rekonstruirati događanja iz te godine.

Tijekom svibnja 1921. godine Društvo je organiziralo dva izleta. Prvi je bio 17. svibnja, kada su članovi Društva išli na Kalvariju pored sela Đurđić, a drugi pet dana kasnije, kada su se malobrojni članovi uputili kolima u selo Vojakovački Osijek. Sredinom lipnja, točnije 12. lipnja, članovi Društva sudjelovali su na županijskom sletu u Koprivnici, dok su 7. kolovoza održali javnu vježbu na križevačkom sajmištu.⁴⁰ Proslavljen je i Dan oslobođenja, koji je bio 29. listopada, a 13. studenoga je u velikoj dvorani Hrvatskoga doma zajedno s društvom Zvono održana svečana sokolska akademija. Križevački sokolaši ponovno su se prisjetili Petra I. Osloboditelja, koji je preminuo 16. kolovoza 1921. godine, zbog čega je Marko Mohaček o njemu održao opširno predavanje na odborskoj sjednici.⁴¹

Nakon stvaranja Jugoslavenskog sokolskog saveza, u brojnim hrvatskim sokolskim društvima počelo se javljati nezadovoljstvo zbog propagiranja nacionalnog unitarizma, a ponegdje i velikosrpske ideje. Krajem 1921. godine zagrebački je Sokol zato istupio iz Jugoslavenskog sokolskog saveza, što su ubrzo učinila i brojna druga sokolska društva iz Hrvatske.⁴²

Godišnja skupština Sokola u Križevcima za 1922. godinu najprije je bila zakazana za 29. siječnja, no iz nepoznatih razloga održana je tek 11. veljače 1922. godine. Na skupštini je trebalo prihvatiti nova pravila. Naime, Društvo je trebalo istupiti iz Jugoslavenskog sokolskog saveza i pristupiti Hrvatskom sokolskom savezu. Uz to, trebalo je izabrati novi upravni odbor i ponovno učlaniti sve one koji to žele. Na početku rasprave o novim pravilima došlo je do sukoba između dviju struja, od kojih je jedna željela zadržati postojeća pravila, dakle željela je da Društvo ostane dijelom Jugoslavenskog sokola, dok je druga struja željela pristupiti Hrvatskom sokolu. Nakon jednoipolsatne rasprave skupština je odgođena, a nova je sazvana za 6. ožujka.⁴³

⁴⁰ Sajmište se nalazilo na prostoru nekadašnje vojarne: južno od kapele Svetoga Florijana.

⁴¹ Podatke o tim događanjima vidi u zapisnicima odborskih sjednica održanih tijekom 1921. godine: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

⁴² Odluka je donijeta 29. prosinca 1921. godine. Objavljena je 18. siječnja 1922. godine u *Sokolskom vjesniku*. Vidi u: [s. n.], »Sokol na Wilsonovom trgu Jugoslovenskom Sokolskom Savezu«, *Sokolski vjesnik: glasilo Sokolskog društva u Zagrebu* 4/1 (Zagreb, 1922), str. 1–4. Vidi i: Pavličević, *Sokolski pokret u Virovitici*, str. 74.

⁴³ »Zapisnik od 11/II [11. veljače] 1922«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

Ponovljena skupština započeta je prema planu. Za predsjedatelja je izabran dr. Žiga Šugh.⁴⁴ No, dio članova bivšeg upravnog odbora ubrzo je napustio skupštinu. Kada se stiglo do druge točke dnevnoga reda, one o novim pravilima društva, izbio je spor o tome imaju li na skupštini pravo glasa samo izvršujući ili i podupirajući članovi. Nakon podulje prepirke, Šugh je napustio mjesto predsjedatelja, a zamijenio ga je Dragutin Kolarić, koji je nova pravila dao na glasanje.⁴⁵ Ona su većinom glasova odbijena, zbog čega je ponovno došlo do kraće prepirke uslijed koje je nekoliko članova, uključujući i predsjedavajućeg Kolarića, napustilo skupštinu, koja je rad nastavila ponovno pod predsjedavanjem Žige Šugha. Pristupilo se izboru novoga vodstva, pri čemu je za starješinu izabran Dragutin pl. Koritić, koji je nastavio voditi skupštinu do njezina završetka.⁴⁶ Odlukom skupštine Društvo je ipak promijenilo naziv u Hrvatski sokol u Križevcima. Inače, zapisnik te godišnje skupštine je, i to po prvi put, ovjeren pečatom društva na kojem je bio natpis Hrvatski sokol – Križevci, što znači da je pečat bio unaprijed pripremljen.

5. Hrvatski sokol u Križevcima od 1922. do 1925. godine

Prvi zadatak novoga vodstva Hrvatskog sokola u Križevcima odnosio se na preuzimanje imovine, ponajprije znakovlja društva i sprava za vježbanje. Već 7. ožujka 1922. godine, znači dan nakon održavanja glavne skupštine, starješina Koritić i podstarješina Lulić su od Mohačkca zatražili da preda imovinu, što je ovaj odbio. Članovi novog odbora nakon toga su došli u dvoranu, preuzeli imovinu te sastavili njezin popis, čime je inventar kojim je nekada raspolagao Sokol u Križevcima⁴⁷ postao imovina Hrvatskog sokola u Križevcima. Na sastanku je utvrđeno i to da su Društvu pristupili novi članovi: 42 izvršujuća i 8 podupirajućih.⁴⁸

Početkom travnja 1922. godine u Koprivnici se trebala održati glavna skupština Sokolske župe Bjelovar na kojoj je kao predstavnik križevačkog Sokola trebao sudjelovati Dragutin Koritić. No, skupština i čajanka, koja je bila planirana nakon skupštine, zabranjeni su odlukom namjesnika. Umjesto skupštine održana je župska sjednica na kojoj su delegati iz devet društava jednoglasno odlučili da Sokolska župa Bjelovar istupa iz Jugoslavenskog sokolskog saveza, da pristupa Hrvatskom sokolskom savezu u Zagrebu i da vraća svoje prijašnje ime: Hrvatska sokolska Župa Preradović.⁴⁹ Izvanredna glavna skupština obnovljene Sokolske Župe Preradović konačno je održana 23. travnja 1922. godine u Križevcima, a na njoj su potvrđene odluke donijete na župskoj sjednici početkom travnja u Koprivnici.⁵⁰ Križevački su sokolaši zajedno s još nekoliko društava iz Župe Preradović sudjelovali na konstituirajućoj glavnoj skupštini Hrvatskog sokolskog saveza koja se 28. svibnja 1922. godine održala u Zagrebu, čime su se našli među 27 sokolskih društava koja su obnovila rad Hrvatskog sokolskog saveza.⁵¹

Nakon konsolidacije stanja koje se odnosilo na pripadnost Društva, Hrvatski sokol u Križevcima nastavio je s uobičajenim aktivnostima. Već 29. travnja održan je *requiem* za Zrinske i Frankopane na kojem su sudjelovala sva križevačka društva. Tjedan dana kasnije, točnije 7. svibnja, priređen je pravi mali festival. U ranim poslijepodnevним satima podmladak Društva je u pratnji fanfara išao na izlet u šumu Župetnica pored Križevaca, a poslijepodne je brat Ivan Ulčenić iz Zagreba održao predavanje, nakon čega je tijekom večernjih sati u Hrvatskom domu priređena kućna zabava. Osim te kućne zabave, u organizaciji Društva održane su još dvije kućne zabave: 6. kolovoza i 10. rujna. Društvo je sudjelovalo i u brojnim zabavama koje su organizirale druga križevačka društva, od kojih izdvajam dobrotvornu zabavu koju je 22. listopada 1922. godine organiziralo križevačko Gospojinsko društvo s ciljem skupljanja pomoći za siromašnu djecu. Tijekom godine organizirano je i nekoliko izleta: 25. svibnja u Podgajec, a 4. lipnja na Kalnik, kamo se išlo s članovima Hrvatskog sokola iz Koprivnice i Bjelovara. Godišnja javna vježba održana je 29. lipnja u Kiepatchovoj šumici, a križevački su

⁴⁴ Riječ je o sinu drugog starješine Hrvatskog sokola u Križevcima dr. Žige pl. Šugha.

⁴⁵ Pravila nisu navedena u *Zapisniku godišnje skupštine*, tako da nemamo podatke o tome kako su točno glasila.

⁴⁶ »Zapisnik od 6/III [6. ožujka] 1922«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

⁴⁷ U Križevcima je i dalje nastavilo djelovati sokolsko društvo kao dio Jugoslavenskog sokola.

⁴⁸ »Zapisnik I. redovite sjednice upravnog odbora »Sokolskog društva« u Križevcima održane u društvenoj sobi dne 8/III. 1922 g. [8. ožujka 1922. godine]«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

⁴⁹ »Zapisnik od 13. travnja, 1922 g.«, u: *Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

⁵⁰ [s. n.], »Hrvatska Sokolska župa Preradovićeva«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 4/4–5 (Zagreb, 1922), na str. 79.

⁵¹ [s. n.], »Uspostava Hrvatskog Sokolskog Saveza«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 4/6–7 (Zagreb, 1922), str. 86–91, na str. 87.

sokolaši te 1922. godine sudjelovali i na javnim vježbama u Koprivnici te Bjelovaru.⁵²

Sljedeću, 1923. godinu, ponovno su obilježile brojne aktivnosti. Već 14. siječnja organizirana je kućna zabava koja je trebala okupiti članove Društva, a još jedna takva zabava održana je 8. prosinca. Dolaskom toplijih dana započele su intenzivnije aktivnosti na otvorenom. Desetog svibnja organiziran je izlet u Mali Potočec. Taj izlet je umalo završio incidentom zbog govora koji je na odlasku izrekao podstarješina Lulić. Sljedeći izlet Društvo je organiziralo 31. svibnja, kada je pohodilo poznatu Kipachovu šumicu, u kojoj je dr. Ante Cividini⁵³ održao predavanje pod naslovom »O sokolstvu«. Središnja javna vježba održana je 5. kolovoza 1923. godine u Gradskom parku pored Ratarince.⁵⁴ Na njoj su sudjelovala i društva Hrvatskog sokola iz Karlovca, Zagreba, Bjelovara, Daruvara, Koprivnice te Velikog i Malog Potočeca. Križevački su pak sokolaši pohodili javne vježbe u Vrbovcu, Daruvaru i Svetom Ivanu Žabnu. Vježba u Svetom Ivanu Žabnu umalo je završila sukobom između domaćih i križevačkih sokolaša, a sve zbog prekomjerne količine konzumiranog alkohola.⁵⁵ Župski slet za 1923. godinu održan je 8. rujna u Bjelovaru. Na njemu je sudjelovalo čak 90 članova i članica društva Hrvatski sokol u Križevcima. Pratili su ih fanfare Društva. Savezni slet održan je 29. lipnja u Varaždinu. Na njemu je nastupilo 60 križevačkih sokolaša i sokolašica. Usprkos svim tim aktivnostima, Društvo i nadalje nije imalo svoje prostore za vježbanje, što je bio naročiti problem u zimskim mjesecima. Za potrebe vježbanja uglavnom se koristila jedna prostorija u Hrvatskom domu, no u njoj je tijekom zimskih mjeseci redovito bilo vrlo hladno. Zato je ponovno pokrenuto pitanje izgradnje gombaone ili sokolskog doma, pa je u

tu svrhu izdana i prigodna razglednica, no Križevci ipak nikada nisu dobili svoju Sokolanu.

Od onih aktivnosti Društva koje nisu bile isključivo povezane s vježbanjem, izdvajam održavanje dviju akademija. Prva je bila 10. lipnja. Na njoj je izvedeno deset vježbi, nakon čega je u Hrvatskoj čitaonici održana čajanka na kojoj su svirale fanfare Društva. Druga je održana 18. studenoga i na njoj je osim deset vježbi izvedena predstava *Svijest Hrvata*, nakon čega je ponovno organizirana čajanka.⁵⁶ Pritom treba spomenuti i to da je na glavnoj skupštini održanoj 24. svibnja 1923. godine za novog starješinu izabran Šime Lulić. Dotadašnji starješina Dragutin Koritić postavljen je za podstarješinu.⁵⁷

Godina 1924. započela je organizacijom prednjačkog tečaja koji je trajao od 10. veljače do 25. ožujka. Na tečaj je krenulo 26 križevačkih sokolaša, pri čemu ga je uspješno završilo njih 13, od čega 5 djevojaka. Polaznici tečaja slušali su šest predmeta: teoriju gimnastike (predavač: učitelj Vilim Ulman), povijest i estetiku gimnastike (predavač: dr. Ante Cividini), anatomiju čovjeka (predavač: profesor Vladimir Raić), prvu pomoć (predavač: dr. Žiga Šugh), praktične i redovne vježbe (predavači: Vilim Ulman i Milan Nendl).⁵⁸

Uobičajena godišnja javna vježba za 1924. godinu održana je 8. lipnja u parku pored križevačke gimnazije.⁵⁹ Odazvali su joj se tek malobrojni Križevčani, no zato su joj prisustvovali brojni posjetitelji iz okolice.⁶⁰

⁵² »Zapisnik glavne redovite skupštine, obdržane dana 24. svibnja 1923.«, u: *Zapisnik odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

⁵³ Ante Cividini (1881.–1986.) bio je hrvatski pedagog, pisac i političar. Studirao je u Zagrebu, Beču, Pragu i Grazu. Doktorirao je u Zagrebu. Radio je kao profesor i ravnatelj na školama u Zagrebu, Koprivnici, Sušaku, Gospiću, Čakovcu i Virovitici. Kao član Hrvatske seljačke stranke u kotaru Čabar dvaput je bio biran za zastupnika u skupštini Kraljevine Jugoslavije: 1935. i 1939. godine. Objavio je brojne znanstvene radove iz područja pedagogije i filozofije, a pisao je i pjesme, crtice te novele. Između Prvog i Drugoga svjetskog rata održavao je brojna edukativna predavanja širom Hrvatske. Preuzeto iz: B.[ranko] Pše. [Pleše], natuknica »Cividini, Ante«, u: *Hrvatski biografski leksikon 2* (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 1989), str. 690–691.

⁵⁴ Danas je to Park Gustava Bohutinskog.

⁵⁵ »Zapisnik odborske sjednice održane dne 1. listopada t.g. [tekuće (1923.) godine]«, u: *Zapisnik odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

⁵⁶ O aktivnostima Hrvatskog sokola u Križevcima tijekom 1923. godine vidi u: »Zapisnik odborske sjednice obdržane dne 5. lipnja ov. g. [ove (1923.) godine]«, u: *Zapisnik odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578; »Zapisnik redovite glavne skupštine Hrv. sokola u Križevcima održane 2. ožujka 1924.«, u: *Zapisnik odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578. Vidi i: –ić., »Župske vijesti«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 5/9 (Zagreb, 1923), str. 203–208, na str. 207–208; Dr. B., »III. Slet sokolske župe Preradovićeve u Bjelovaru«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 5/10 (Zagreb, 1923), str. 219–221; Z. Š., »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 5/12 (Zagreb, 1923), na str. 277.

⁵⁷ »Zapisnik glavne redovite skupštine, obdržane dana 24. svibnja 1923.«, članak 8., u: *Zapisnik odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578. Vidi i: [s. n.], »Društvene vijesti«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 5/7 (Zagreb, 1923), str. 174–178, na str. 176.

⁵⁸ »Zapisnik odborske sjednice od 5. travnja t.g. [tekuće (1924.) godine]«, u: *Zapisnik odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578. Vidi i: [s. n.], »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 6/6 (Zagreb, 1924), str. 168–169, na str. 168.

⁵⁹ Danas park pored Osnovne škole »Vladimir Nazor« Križevci. [s. n.], »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 6/8 (Zagreb, 1924), str. 233–237, na str. 236–237. Vidi i: »Zapisnik izvanredne glavne skupštine Hrv.

Slika 4. Fotografija šestorice članova Hrvatskog sokola u Križevcima odjevenih u mornarske uniforme. GMK–8175.

Križevački su sokolaši te 1924. godine sudjelovali na javnim vježbama u Koprivnici (15. 6.), Karlovcu (3. 8.) i Dubravi pored Vrbovca (24. 8.), kao i na župskom sletu u Daruvaru (5. 7.) te na sletu Župe Fonove u Zagrebu (22. 6.).⁶¹ Tijekom 1924. godine održane su i dvije akademije. Prva od njih, koja postaje tradicionalna, održana je 30. travnja povodom obilježavanja godišnjice pogibije Zrinskog i Frankopana. Ujutro u 8 sati održana je misa na kojoj su prisustvovali malobrojni članovi Društva. Nakon toga je održan program s jednostavnim vježbama te glazbenim i scenskim prikazima u kojima su sudjelovali i članovi Pjevačkog društva »Kalnik«.⁶²

sokola u Križevcima održane dana 30 studena 1924«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 1–18, na str. 9.

⁶¹ »Zapisnik izvanredne glavne skupštine Hrv. sokola u Križevcima održane dana 30 studena 1924«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 1–18, na str. 7–10. O gostovanju u Dubravi pored Vrbovca detaljnije vidi u: [s. n.], »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 6/9 (Zagreb, 1924), str. 274–277, na str. 274–275; [s. n.], »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 6/10 (Zagreb, 1924), str. 313–317, na str. 316.

⁶² »Zapisnik odborske sjednice od 5. travnja t.g. [tekuće (1924.)

Druga akademija održana je 11. listopada. Njezin program uglavnom se sastojao od raznih vježbi. Nažalost, odaziv publike bio je loš, što je kod dijela članstva izazvalo apatiju i razmišljanja o smislu daljnjeg rada Društva. Zbog toga je 30. studenoga 1924. održana izvanredna glavna skupština na kojoj je starješina Šime Lulić podnio ostavku, nakon čega je za novog starješinu izabran Viktor Vukelić.⁶³ Premda se u studenom 1924. godine navršilo dvadeset godina od njegova osnivanja, Hrvatski sokol u Križevcima nije organizirao nijedno događanje kojim bi obilježio tu godišnjicu.

Viktor Vukelić Društvo je vodio samo četiri mjeseca. Naime, na redovitoj godišnjoj skupštini održanoj 29. ožujka 1925. godine za novog starješinu izabran je Ljubomir Maštrović.⁶⁴ Budući da se tijekom 1925. godine

godine]«, u: *Zapisnik odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

⁶³ »Zapisnik izvanredne glavne skupštine Hrv. sokola u Križevcima održane dana 30 studena 1924«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 1–18, na str. 10 i 17. Vidi i: [s. n.], »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 7/1–2 (Zagreb, 1925), str. 18–20, na str. 18.

⁶⁴ Ljubomir Maštrović (1893.–1962.) rođen je u Ninu pored Za-

Slika 5. Iskopavanje zemlje na Kalniku za potrebe podizanja sokolske mogile u zagrebačkom parku Maksimir 1925. godine. GMK–6001.

diljem Hrvatske obilježavala 1000. godišnjica Hrvatskog kraljevstva, proslavi te značajne obljetnice priključio se s nekoliko akcija i Hrvatski sokol u Križevcima. Već 31. siječnja otac Mijo Cuić, nadžupnik iz Duvna, održao je predavanje »O 1000 godine hrvatskog kraljevstva i značenju Duvanjskog polja«. Dvorana je bila dupkom puna. Mjesec dana kasnije, točnije 1. ožujka, društvo Tomislav je na poziv Hrvatskog sokola u Križevcima izvelo kraću predstavu *O duvanjskom polju*.⁶⁵ Početkom srpnja križevački su sokolaši zajedno s ostalim križevačkim društvima započeli službeno obilježavanje 1000. godišnjice Hrvatskog kraljevstva, dok su

tjedan dana kasnije na Kalniku prisustvovali iskopavanju zemlje za izgradnju sokolske mogile u zagrebačkom parku Maksimir.⁶⁶

Vježbačke aktivnosti bile su ponovno iznimno brojne. Hrvatski sokol iz Križevaca sudjelovao je 1925. godine na čak deset javnih vježbi sokolskih društava iz bliže i dalje okolice. U Majurcu je tako 17. svibnja novoosnovani Hrvatski seljački sokol održao svoju prvu javnu vježbu. Na njoj je sudjelovalo 110 vježbača, među kojima su bili i brojni članovi Hrvatskog sokola u Križevcima. Bjelovarski Hrvatski sokol organizirao je 14. lipnja veliku javnu vježbu povodom 20. obljetnice postojanja, a na njoj je nastupilo i 25 članova Hrvatskog sokola u Križevcima. Osim te dvije javne vježbe, križevački su sokolaši 1925. godine nastupili i na javnim vježbama Hrvatskog sokola u Koprivnici (21. 6.), Drnju (8. 9.) i Novigradu Podravskom (2. 9.), te na javnim vježbama Hrvatskog seljačkog sokola u Velikom Potočecu (5. 7.), Kalniku (12. 7.), Miholjcu (3. 8.), gdje je

dra, gdje je završio gimnaziju. Studirao je u Zagrebu. Radio je kao profesor u Šibeniku, Osijeku i Rumi. Tijekom 1922. godine došao je u Križevce, gdje se afirmirao kao javni djelatnik i aktivni član Hrvatske seljačke stranke. U Križevcima je ostao do 1936. godine, kada je otišao u Zagreb. Tijekom 1951. godine odlazi u Zadar, gdje i umire. Detaljnije vidi, primjerice, u: Ivan Peklić, »Ljubomir Maštrović (1893. - 1962.)«, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 4/1 (Koprivnica, 2015), broj 7, str. 131–153.

⁶⁵ »Zapisnik Redovite glavne skupštine održane 29 ožujka 1925«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 51–56, na str. 53.

⁶⁶ O podizanju sokolske mogile i o aktivnostima Hrvatskog sokola iz Križevaca u tom projektu više vidi u: Đanić, Peklić, »Hrvatski sokol u Križevcima«, str. 133–134.

Slika 6. Članovi tamburaške sekcije Hrvatskog sokola u Križevcima oko 1925. godine. GMK–8176.

osnovano društvo Hrvatskog seljačkog sokola, zatim u Svetom Ivanu Žabnu (13. 9.) i u Cirkveni (27. 9.).

Godišnja javna vježba Hrvatskog sokola u Križevcima za 1925. godinu održana je 26. srpnja u gimnazijskom parku. Na njoj su sudjelovali članovi brojnih sokolskih društava iz okolice.⁶⁷ Godišnji župski slet Župe Preradović održan je u Virovitici 28. i 29. lipnja uz sudjelovanje petstotinjak sokolova i sokolašica iz nekoliko sokolskih društava.⁶⁸ Vrhunac sokolskih događanja 1925. godine svakako je bio Treći svehrvatski svesokolski slet, koji je održan od 14. do 16. kolovoza u Zagrebu. Na njemu je sudjelovalo čak 280 križevačkih sokolaša, od kojih je 15 muških i 12 ženskih članova izvodilo jednostavne vježbe.

Aktivan je bio i Kulturno prosvjetni odsjek Društva, koji je tijekom godine organizirao nekoliko predavanja. Osim već spomenutog predavanja nadžupnika Cuića, križevački su sokolaši 1925. godine u svojem gradu ponovno ugostili Rudolfa Horvata, koji je 11. lipnja u prostorima Narodne čitaone održao predavanje pod naslovom »Najteži časovi hrvatske povijesti«. Još dva predavanja održao je starješina Ljubomir Maštrović. Prvo od njih bilo je 5. srpnja u Velikom Potočecu pod naslovom »O. sv. braći Ćirilu i Metodu kao širiteljima hrvatske kulture«, dok je drugo održano 8. prosinca u Narodnoj čitaonici, a bilo je posvećeno Eugenu Kvaterniku. Godina je završila u slavljeničkom raspoloženju: velikom silvestarskom večerom.⁶⁹

Zbog aktivnog i raznolikog rada, povećavao se broj članova Hrvatskog sokola u Križevcima. Već sam spomenuo da se Društvu prilikom izdvajanja iz Jugoslavenkog sokola priključilo 50 članova, da bi njihov broj

⁶⁷ [s. n.], »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza 7/9* (Zagreb, 1925), str. 296–301, na str. 299–300.

⁶⁸ [s. n.], »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza 7/10* (Zagreb, 1925), str. 344–347, na str. 344–345. Vidi i: Pavličević, *Sokolski pokret u Virovitici*, str. 79.

⁶⁹ O aktivnostima Hrvatskog sokola u Križevcima tijekom 1925. godine vidi u: »Izvještaj o radu Hrv. sokola u Križevcima za g. 1925.«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 193–202.

Slika 7. Članovi Hrvatskog sokola u Križevcima oko 1926. godine. GMK–8179.

početkom 1923. godine dostigao broj od 320 članova. Krajem sljedeće godine članova nije bilo toliko mnogo, točnije bilo ih je 312, no broj se krajem 1925. godine povećao na 329 članova, što je bio najveći broj članova ikada.⁷⁰

6. Aktivnosti Hrvatskog sokola u Križevcima od 1926. do raspuštanja Društva krajem 1929. godine

Godina 1925. bila je vrhunac rada Hrvatskog sokola u Križevcima. Nakon toga dolazi do stagnacije u brojnim segmentima njegovih aktivnosti. O tome svjedoči podatak da je broj članova Društva krajem 1926. godine bio 269, dakle za otprilike 18 posto manji nego godinu dana ranije.

Usprkos tome, Hrvatski sokol u Križevcima je i tijekom 1926. godine ostvario značajne rezultate. Šestog veljače održana je vrlo uspješna pokladna reduta, što je Društvu pribavilo određen financijski prihod, a 21.

veljače započeo je prednjački tečaj koji je pohađalo 19 sokolaša, od koji je sredinom svibnja njih desetero taj tečaj završilo uspješno.

Vježbači koji su pohađali i završavali prednjačke tečajeve bili su temelj Društva i redovito su sudjelovali na raznim javnim vježbama. Godišnja javna vježba održana je u Križevcima 6. lipnja. Na njoj su sudjelovala sokolska društva iz bliže okolice Križevaca te iz Koprivnice, Peteranca i Bjelovara. Slet Župe Preradović održan je 27. lipnja u Koprivnici. Tom je prilikom obilježena i 20. godišnjica osnivanja koprivničkog Hrvatskog sokola, a na sletu je sudjelovalo 65 sokolaša iz Križevaca.⁷¹ Osim na ta dva događanja, Društvo je nastupalo na javnim vježbama Hrvatskog seljačkog sokola u Cirkveni (25. 7.), Vrbovcu (5. 9.), Svetom Ivanu Žabnu (12. 9.) i Majurcu (19. 9.), a 1. kolovoza i na sletu Hrvatskog konjičkog sokola u Bjelovaru.

Tijekom 1926. godine Društvo je organiziralo i nekoliko edukativnih predavanja. Starješina Ljubomir Maštrović tako je 20. veljače u Hrvatskoj čitaonici održao predavanje o Matiji Gupcu, dok su 17. travnja u

⁷⁰ Podaci o broju članova mogu se naći u godišnjim izvještajima o radu Društva.

⁷¹ [s. n.], »Župa Preradovićeva«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza 8/8* (Zagreb, 1926), str. 312–316, na str. 312–313.

Slika 8. Vježbačice Hrvatskog sokola. GMK–8180-2.

Hrvatskom domu održana dva predavanja. Najprije je Marko Vunić govorio o Veneciji, nakon čega je član Ivan Belan održao predavanje pod naslovom »Natrag k lijepim starim vremenima«. Uz to, starješina Maštrović je 16. listopada u Hrvatskom domu održao predavanje naslovljeno »O sokolskoj disciplini«. Nakon svih predavanja održavale su se čajanke.

Od ostalih aktivnosti iz 1926. godine izdvojiti ću još i izlet u Repinec 13. svibnja. Članovi Društva tada su prisustvovali predstavi koju je organizirala lokalna Seljačka sloga, pri čemu su izveli i nekoliko vježbi uz pratnju fanfara Društva. Izdvajam i sudjelovanje na proslavi 25. obljetnice Pjevačkog društva »Kalnik«, koja je održana 13. lipnja, te odlazak na otkrivanje spomenika Josipu Jurju Strossmayeru u Zagrebu, 7. studenog 1926. godine. Ta godina zaključena je s još jednom uspješno organiziranom silvestarskom večerom.⁷²

Onako kako je 1926. godina završila, tako je 1927. godina započela: zabavom. Naime, u Hrvatskom domu je 5. veljače kao dio fašničkih priredaba održana pokladna reduta.⁷³

Najvažniji događaj 1927. godine nedvojbeno je bio otvaranje Gombaone u Hrvatskom domu. Križevački sokolaši time su konačno dobili primjeren prostor za vježbanje i pripremu svojih nastupa na javnim vježbama. Takvih nastupa je i tijekom 1927. godine bilo poprilično. Društvo je nastupalo na javnim vježbama Hrvatskog seljačkog sokola u Cirkveni (3. 7.), Gradecu (31. 7.) te Svetom Ivanu Žabnu (15. 8.). Početkom rujna, točnije 4. rujna, križevački sokolaši nastupili su na čak dvije javne vježbe. Jednu od njih priredili su članovi Hrvatskog sokola u Vrbovcu, a drugu Hrvatskog konjičkog sokola u Bjelovaru. Godišnja vježba u Križevcima

⁷² »Izveštaj o radu Hrvatskog Sokola u Križevcima za godinu 1926.«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 271–274. Vidi i: [s. n.], »Župa Preradovićevas«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza*

9/4 (Zagreb, 1927), str. 177–181, na str. 180–181.
⁷³ GMK–6648.

održana je 19. lipnja, a slet Župe Preradović u Bjelovaru 6. i 7. lipnja.⁷⁴

Ipak, tijekom 1927. godine najaktivniji je bio Kulturno prosvjetni odsjek, koji je organizirao čak devet predavanja. Prilikom otvaranja Gombaone starješina Ljubomir Maštrović održao je predavanje pod naslovom »O sokolskoj ideji«. Brojna predavanja održana su tijekom jeseni. Najprije je 1. listopada predavanje održao Ante Neimarević.⁷⁵ Naslovio ga je »Najvažnije stranice hrvatske povijesti«. Potom su slijedila predavanja Luke Degoricije (»Razvitak zračne plovidbe«, 15. 10.), Ante Neimarevića (»Značenje 29. listopada 1918.«), dr. Ive Pompera (»Najstarije hrvatske agrarno-pravne zajednice«, dr. Mikića (»O alkoholizmu, nikitizmu te trezvenosti«, 19. 11.) i Ive Balena (»Ljepota ženske duše«, 26. 11.). Posljednja dva predavanja održana su 10. prosinca: Ljubomir Maštrović »O važnosti starohrvatskih spomenika«, a Ante Neimarević »O fratru ocu Maruni i radu Hrvatskog starinarskog društva u Kninu«. Nakon predavanja redovito su održavane društvene čajanke. Uz to, tijekom godine su u sklopu Hrvatskog sokola u Križevcima osnovani i kazališni diletantski zbor, pjevački zbor te tamburaški zbor. Usprkos svemu tome, broj članova Društva je i dalje rapidno padao, pa je krajem 1927. godine u Društvu bilo tek 205 članova.⁷⁶

Rekonstrukcija djelovanja Hrvatskog sokola u Križevcima tijekom posljednje dvije godine njegova postojanja djelomično je otežana zato što nisu sačuvani godišnji izvještaji o radu. Ipak zahvaljujući očuvanim zapisnicima s odborskih sjednica, zatim člancima o radu Društva u časopisu *Hrvatski sokol*, kao i nekim drugim izvorima, donekle je moguće rekonstruirati aktivnosti Društva.

⁷⁴ O tom sletu detaljnije vidi u: am., »VII. Župski Slet u Bjelovaru«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 9/7 (Zagreb, 1927), str. 304–306.

⁷⁵ Ante Neimarević (1891.–1965.) rođen je u Gučkoj Gori pored Travnika u Bosni i Hercegovini. Školovao se u brojnim mjestima širom Bosne i Hercegovine. Sudjelovao je u Prvom svjetskom ratu, o čemu je napisao trilogiju *1914. godina*. Nakon završetka rata upisuje studij povijesti i zemljopisa u Zagrebu. Izdržava se pišući za novine. Tijekom 1923. godine postaje profesor na Gimnaziji u Križevcima, gdje ostaje do 1929. godine. Nakon toga živi i radi u Celju, Varaždinu, Vinkovcima, Novoj Gradiški i Koprivnici. Umro je u Zagrebu. Detaljnije vidi, primjerice, u: Mira Kolar-Dimitrijević, »Djelovanje povjesničara Ante Neimarevića u Križevcima i okolici od 1927. do 1929. godine«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 9 (Križevci, 2007), str. 45–56.

⁷⁶ »Izveštaj o radu Hrvatskog Sokola u Križevcima za godinu 1927.«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 319–321. Vidi i: [s. n.], »Župa Preradovićevas«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 10/5 (Zagreb, 1928), str. 237–240, na str. 239–240.

Slika 9. Plakat za obilježavanje Sokolskog dana 1929. godine. GMK–9056.

Već na početku 1928. godine održana su tri predavanja. Predavači su bili Ante Neimarević, Ljubomir Maštrović i Ana Maštrović, no nemamo podatke o temama.⁷⁷ Krajem godine održana su još dva predavanja. Prvo od njih bilo je 29. studenoga, kada je dr. Gregurek održao predavanje pod naslovom »O tuberkulozi«, dok je drugo bilo 9. prosinca, kada je Ljubomir Maštrović održao predavanje pod naslovom »O Stjepanu Radiću i sokolstvu«.⁷⁸ Tijekom veljače održana je pokladna reduta, što je, može se zaključiti, postao tradicionalan događaj.⁷⁹ Veliko priznanje Društvo je dobilo na godišnjoj skupštini Župe Preradović održanoj u Bjelovaru 1. travnja 1928. godine, kada je proglašeno najboljim u Župi i kada je odlučeno da 1929. godine pov-

⁷⁷ »Zapisnik sastavljen 18 I 1928«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 308–309.

⁷⁸ »Zapisnik sastavljen 14 XII 1928«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 350–352.

⁷⁹ »Zapisnik sastavljen 18 I 1928«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 308–309.

Slika 10. Članovi Upravnog odbora Hrvatskog sokola u Križevcima 1929. godine. GMK–8181.

dom 25. obljetnice osnivanja Župe bude domaćin Župskog sleta.⁸⁰

Od aktivnosti Društva izdvajam još i sokolsku akademiju održanu 13. svibnja 1928. godine u velikoj dvorani Hrvatskog doma,⁸¹ zatim javnu vježbu održanu 17. lipnja⁸² i prisustvovanje brojnih križevačkih sokolaša na pogrebu Stjepana Radića.⁸³ Pritom ističem i to da je tije-

kom ljeta 1928. godine Ljubomir Maštrović podnio ostavku na mjesto starješine Društva, ali da je na sjednici upravnog odbora održanoj 14. prosinca ostavku povukao i da je još neko vrijeme ostao na čelu Hrvatskog sokola u Križevcima.⁸⁴

U posljednju godinu djelovanja ušlo se velikom silvestarskom zabavom koja, po svemu sudeći, nije bila osobito uspješna.⁸⁵ Tadašnji broj članova Društva nije poznat, no čini se da je članova bilo sve manje. Usprkos tome, Hrvatski sokol u Križevcima i dalje je aktivno djelovao, pa je tako 21. siječnja 1929. godine bilo planirano predavanje o Ghandijevu pokretu, koje je naposljetku zabranjeno. Uskoro, točnije 9. veljače, ponovno

⁸⁰ »Zapisnik sastavljen 6. Travnja 1928.«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 334–338, na str. 334–335. Vidi i: [s. n.], »Župa Preradovićeva«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 10/5 (Zagreb, 1928), str. 237–240, na str. 238.

⁸¹ »Zapisnik sastavljen 2/5 [2. svibnja] 1928«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 341.

⁸² »Zapisnik sastavljen 5. Lipnja 1928«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 342–345, na str. 344.

⁸³ »Zapisnik sastavljen 31/10 [31. listopada] 1928«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 346–349, na str. 346.

⁸⁴ Pismenu ostavku Maštrović je podnio 8. srpnja 1928. godine. Tekst pisma pročitan je na sjednici upravnog odbora održanoj 31. listopada. Maštrovićevo pismo nije sačuvano, pa ne znamo razlog njegove odluke, koja je na kraju ipak povučena.

⁸⁵ »Zapisnik sastavljen 26 siječnja 1929«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 353–355, na str. 354.

je održana pokladna reduta, a Ante Neimarević je kao pročelnik Kulturno prosvjetnog odsjeka dobio zadatak da za tu priliku priredi dvije ili tri kratke predstave, što nije uradio, zbog čega je bio izložen žestokoj kritici člana upravnog odbora.⁸⁶ Na godišnjoj skupštini održanoj 24. ožujka 1929. godine Društvo je izabralo novog starješinu: Viktora Vukelića.⁸⁷

Križevci su bili domaćin skupštine Župe Preradović koja je održana 21. travnja. Na njoj je u ime Hrvatskog sokolskog saveza prisustvovao dr. Rudolf Horvat. Tom je prilikom izabrano novo vodstvo, a na zajedničkom ručku prisutne je zabavljala fanfara Hrvatskog sokola iz Križevaca.⁸⁸

Župska skupština bila je uvod za veliko obilježavanje Dana Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana koje je uslijedilo već sljedeće nedjelje: 28. travnja 1929. godine. Dan ranije je u prostorijama Društva održana čajanka na kojoj je novi zamjenik starješine Vladimir Raić održao vrlo uspješno i dobro posjećeno predavanje pod naslovom »O značenju hrvatskog sokolskog dana«. Predavanje je bilo uvod u veliku proslavu koja je započela bogoslužjem u župnoj Crkvi sv. Ane, nakon čega je slijedilo polaganje sokolske zakletve onih članova Društva koji to nisu učinili ranije. O značenju zakletve govorio je Viktor Vukelić, a na kraju je Ante Neimarević održao predavanje o Zrinskim i Frankopanima. Osim sokolaša, na skupu su sudjelovali i članovi brojnih drugih križevačkih društva: Gospojinskog društva, Pjevačkog društva »Kalničnik«, Hrvatske čitaonice, Dobrovoljnog vatrogasnog društva i Društva hrvatskih obrtnika.⁸⁹

Središnji sokolski događaj 1929. godine u Križevcima bio je slet Župe Preradović koji se održao u subotu i nedjelju, 3. i 4. kolovoza. Prvoga dana održana je akademija u prostorijama Hrvatskog doma koja je potrajala dva sata. Osim križevačkih sokolaša, na njoj su prisustvovali i sokolaši iz Virovitice, Suhopolja te Bjelovara. U nedjelju su im se pridružila i društva iz Koprivnice, Đurđevca, Čazme, Cirkvene te još nekih manjih mjesta. U 11 sati ispred Gradske vijećnice formirala se sokolska

kolona s oko 1000 sokolaša, koja se uputila na vježbalište pored Vatrogasnog doma, gdje je održana trosatna glavna vježba. Nakon njezina završetka dr. Rudolf Horvat održao je predavanje o važnosti sokolskog pokreta, a potom je započela zabava koja je potrajala do večernjih sati, kada su gosti iz drugih gradova napustili Križevce.⁹⁰

Župski slet bio je posljednji veliki sokolski događaj koji je u Križevcima organizirao Hrvatski sokol. Početkom prosinca 1929. godine usvojen je novi zakon o organizaciji sokolskog pokreta. Njime je osnovan Sokolski savez Kraljevine Jugoslavije. Sva sokolska društva morala su ili pristupiti tom Savezu ili proglasiti samoukidanje. Hrvatski sokol u Križevcima donio je, kao i sva ostala hrvatska sokolska društva, odluku o ukidanju, čime je okončano njegovo postojanje pod hrvatskim imenom.⁹¹

7. Zaključak

Hrvatski sokol u Križevcima bilo je jedno od brojnih sokolskih društava koja su krajem 19. i u prvim trim desetljećima 20. stoljeća djelovala na prostoru Hrvatske. To Društvo osnovano je 1904. godine. Do početka Prvoga svjetskog rata te privremene zabrane rada ostvarilo je značajnu aktivnost, i to ne samo na sportskom, već i na kulturno-prosvjetnom području, čime je značajno doprinijelo razvoju Križevaca.

Obustava djelovanja koja je uslijedila tijekom trajanja Prvoga svjetskog rata nije dovela do nestanka sokolskog duha u Križevcima, zbog čega je rad Društva obnovljen čim su se za to stvorile povoljne političke okolnosti. Obnova Društva odvijala se uz određene poteškoće koje su njegov rad pratile i u predratnom razdoblju. No, ono što je u najvećoj mjeri ometalo sokolske aktivnosti bile su političke prilike koje su nastale uslijed stvaranja Kraljevine Jugoslavije. Želja za očuvanjem sokolskog društva s hrvatskim nacionalnim oznakama sukobljavala se sa službenom politikom koja je zagovarala jedinstvenu jugoslavensku sokolsku organizaciju, što je u konačnici dovelo do podjele između sokolaša. Kao posljedica toga u Križevcima su između 1922. i 1929. godine djelovala dva sokolska društva: Hrvatski sokol u Križevcima i Jugoslavenski sokol. Hrvatski sokol u Križevcima bio je puno brojniji i aktivniji u radu, a po uspjesima se isticao i među društvima koja su

⁸⁶ »Zapisnik sastavljen 5./III. [5. ožujka] 1929«, u: *Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928.*, GMK–4079, str. 356–358, na str. 356. Vidi i: Ante Neimarević, »Hrvatski Sokol u Križevcima«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 11/6 (Zagreb, 1929), str. 269–270. U tom tekstu nalazi se i kraći izvještaj o radu Društva tijekom 1928. godine.

⁸⁷ GMK–8181. Vidi i: Neimarević, »Hrvatski Sokol u Križevcima«, str. 269.

⁸⁸ [s. n.], »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 11/5 (Zagreb, 1929), str. 219–220, na str. 219.

⁸⁹ Neimarević, »Hrvatski Sokol u Križevcima«, str. 270. Vidi i: GMK–9056; GMK–4918.

⁹⁰ Ante Neimarević, »Župski slet«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 11/9 (Zagreb, 1929), str. 427–428. Vidi i: Pavličević, *Sokolski pokret u Virovitici*, str. 97.

⁹¹ Pavličević, *Sokolski pokret u Virovitici*, str. 101.

djelovala u sklopu Župe Preradović, kojoj je Društvo pripadalo.

Nova politička previranja 1929. godine, dakle upravo one godine kada je Hrvatski sokol u Križevcima obilježavao 25. obljetnicu osnivanja, uzrokovale su i kraj njegova djelovanja, kao i obustavu rada svih hrvatskih sokolskih društava. Ipak, tijekom desetak godina djelovanja nakon Prvoga svjetskog rata Društvo se ponovno iskazalo kao jedno do vodećih građanskih društava u Križevcima. Uz svoje djelovanje na području podizanja svijesti o potrebi tjelesne aktivnosti za zdravlje ljudi, u što je sve više uključivan i ženski spol, ostvarilo je i

značajne rezultate u glazbenom, a posebice u obrazovnom području. Onda kada je bilo najbrojnije, Društvo je svojim članstvom obuhvaćalo oko 5 posto ukupnog stanovništva grada, a takva brojnost i entuzijazam zasigurno su odigrali i značajnu ulogu u osnivanju sokolskih društava u okolnom mjestima.

Hrvatski sokol u Križevcima jedno je od društava koje je ostavilo upečatljiv trag u društvenom i socijalnom razvoju Križevaca. Naposljetku, to Društvo je bilo temelj za kasniji razvoj ostalih sportskih, ali i kulturnih te prosvjetnih društava u gradu.

8. Prilog

Pravila društva Hrvatski sokol u Križevcima od 24. svibnja 1923. godine¹

Pravila društva *Hrvatskog sokola* u Križevcima

§. 1.

Ime i sjedište društva

Društvu je ime »Hrvatski sokol«, a sjedište mu je u Križevcima.

§. 2.

Svrha društva

Svrha je društva da podiže i jača [jača] tjelesne sile narodne, a to postizava time:

- da njeguje u društvu i u javnosti tjelovježbu.
- da priredjuje javne vježbe, izlete, svečanosti, zabave predavanja i da se uopće brine za kulturni i prosvjetni napredak svojih članova.
- da osniva sokolske odsjeke.
- da podupire zaslužne napredne ustanove.

§. 3.

Sredstva društva jesu.

- društvena imovina, koja se sastoji od sprava za tjelovježbu, pokušava i ostalih pokretnosti i nepokretnosti.
- upisnina i članarina.
- dobrovoljni prinosi i prihodi zabava i ostalih priredaba, te ini slučajni prihodi.

§. 4.

Članovi.

Članovi društva jesu:

- začasni.
- utemelitelji.
- izvršujući.
- podupirajući.

Začasni je član onaj, koga na predlog odbora izabere glavna skupština, za osobite zasluge na polju sokolstva.

Utemeliteljem postaje tko jednom za svagda uplati prinos od 250 D. /:dvestopedeset dinara:/

Izvršujući je član tko uplati upisninu, te plaća određenu članarinu, u svrhu da sudjeluje u društvenim vježbama ili inače u društvu aktivno djeluje na bilo kojem području sokolskog rada.

Podupirajući je član onaj, tko plaća određenu članarinu, a u društvu aktivno ne djeluje.

§. 5.

Članom društva može biti svaki Slaven ili Slavenka, kad navršši 16. godina ako nije bio sudbeno kažnjeni radi čina počinjenog iz koristoljublja ili proti čudorednosti, ili se inače učinio krivcem takovih čina, po kojima je izgubio ugled u očima javnog mjenja, te ako ih odbor u članstvo primi.

Tko želi da stupi u društvo, treba da preda pismenu pristupnicu upravnom odboru, koji će njegovo ime objaviti u društvenim prostorijama, da svaki član uzmogne eventualno prigovoriti primanju.

U roku 8 dana iza objave odlučuje upravni odbor, dali se dotični prima.

Proti odluci odbora nema daljnjeg priziva. Nitko nemože biti izvršujućim članom više sokolskih društava.

§. 6.

Prestanak društva:

Članom društva prestaje biti:

- tko odboru najavi svoj istup.
- koga odbor isključi radi povrede discipline ili časti društva.
- koga odbor briše iz članstva za slučaj da usprkos opomene ne plati članarinu kroz 3. mjeseca.

Isključenje stupa odmah na snagu, a isključeni može staviti priziv na glavnu skupštinu u roku od 8. dana, nakon što mu je dostavljena odluka o isključenju.

Protiv odluke glavne skupštine, nema daljnjeg priziva.

Aktivno službovanje u vojsci ne znači prekid članstva.

§. 7.

Prava članova.

Svaki primljeni član ima pravo:

- na glavnoj skupštini birati, glasovati i predlagati.
- sudjelovati kod društvenih priredaba, i služiti se svim društvenim ustanovama.

¹ Pravila društva Hrvatski sokol u Križevcima od 24. svibnja 1923. godine preuzeta su iz: »Zapisnik glavne redovite skupštine, obdržane dana 24. svibnja 1923.«, u: *Zapisnik odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924.*, GMK–1578.

Pasivno prava[o] glasa i pravo nošenje društvenog odijela imaju samo izvršujući članovi društva. Ovo pravo imaju također članovi začasni i bivši izvršujući članovi, koji su iz opravdanih razloga prestali biti izvršujući članovima [članovi].

U spornim pitanjima odlučuje upravni odbor.

§. 8.

Dužnosti članstva.

Dužnosti svakoga člana jesu:

- a) da svojim silama pomaže svrhu društva.
- b) da redovito plaća članarinu i ine društvene sokolske prinose.
- c) da čuva čast društva, i da se u sokolskom životu pokorava svim ustanovama društvenih pravila, te odredbama odbora i njegovih predstavnika.

§. 9.

Podmladak i djeca

U društvu se također odgaja:

- a) pomladak, muški i ženski od 14–16 godina.
- b) djeca, muška i ženska, do 14. godina.

Tko hoće da stupi u podmladak ili medju djecu mora se kod pristupa iskazati privolom svojih roditelja ili skrbnika.

Upisninu, mjesečni prinos ili ostalo određuje upravni odbor.

§. 10.

Društvenu upravu čini glavna skupština ili upravni odbor, za pojedine grane društvenoga djelovanja osniva odbor posebne odsjeke kao: prednjački zbor, kulturno prosvjetni odsjek, glazbeni odsjek, zabavni odsjek. itd. koji se imadu upravljati po poslovnica potvrdjenim po upravnom odboru.

§. 11.

Glavna skupština.

Društvene glavne skupštine su redovite i izvanredne. Redovita glavna skupština sastaje se svake godine do konca mjeseca veljače na poziv upravnog odbora. Poziv se imade objaviti najmanje 8. dana prije skupštine u društvenim prostorijama, članove obavijestiti posebnim pozivom ili okružnicom.

Zajedno sa pozivom imade se u društvenim prostorijama, objaviti i dnevni red skupštine.

Izvanredna glavna skupština se sastaje:

- a) Kad upravni odbor nadje za potrebno da je sazove
- b) Kad saziv zahtjeva jedna trećina svih društvenih članova koji ujedno moraju naznačiti predmet o kom treba da raspravlja glavna skupština. Ako odbor u roku 14. dana iza toga zahtjeva ne sazove skupštinu, sazivlju je sami članovi.

§. 12.

Glavna skupština ima pravo da odlučuje o svim pitanjima, koja se na društvo odnose, naročito:

- a) da bira starješinu, zamjenika starješini, vodju kojeg predlaže prednjački zbor, ili ako toga nema, po predlogu vježbača, zatim ostale članove upravnog odbora i njihove zamjenike, revizore računa, kulturno prosvjetni odbor i sokolski sud.
- b) da bira izaslanike na glavnu skupštinu Župe i sabor u smislu župskih i saveznih pravila.
- c) da ispituje i odobrava rad odbora naročito njegovo upravljanje, sa imovinom društva, zatim izveštaj revizora računa, o upravi i stanju imovine.
- d) da raspravlja i zaključuje o promjeni društvenih pravila, no zato je potreban pristanak dvije trećine prisutnih članova.
- e) da određuje upisninu i članarinu a prema prilika izmjeni visinu utemeljiteljnog prinosa.
- f) da raspravlja o predlozima i pritužbama pojedinih članova društva. Ovakovi predlozi i pritužbe moraju se predati odboru barem 4. dana prije glavne skupštine.

O načinu glasovanja odlučuje skupština.

§. 13.

Glavna skupština je pravovaljana, ako je prisutna barem trećina svih društvenih članova. Ako u određeni sat ne pristupi dovoljan broj članova, ima se glavna skupština održati jedan sat kasnije pa su njeni zaključci pravovaljani bez obzira na broj prisutnih članova.

Osim zaključka o promjeni pravila društva, glavna skupština zaključuje nad polovičnom većinom prisutnih članova, a za slučaj da se glasovi raspolove odlučuje glas predsjedatelja, koji inače na glasuje.

§. 14.

Izbor se vrši samo tajnim glasovanjem sa glasovnicama.

Izabranim smatra se onaj koji je dobio relativnu većinu predanih glasova.

§. 15.

Upravni odbor.

Društveni upravni odbor sačinjavaju, starješina, zamjeni k starješine, vodja, tajnik, blagajnik 7. odbornika i tri zamjenika, od kojih mora biti barem jedna trećina vježbača.

U upravnom odboru imadu mjesto i pravo glasa pročelnici pojedinih odsjeka, koji je poslovnik prihvaćen i potvrđen po upravnom odboru.

Izbor odbora obavlja se redovito na glavnoj skupštini društva, u mjesecu veljači, za vrijeme od jedne godine.

U odbor može biti izabran samo onaj izvršujući član, koji je navršio 21 godinu života.

§. 16.

Odborske sjednice drže se najmanje jednom u mjesecu na poziv starješine.

Na obrazloženi i pismeni zahtjev polovine odbornika ima starješina u roku od 8. dana sazvati i izvanrednu odborsku sjednicu.

§. 17.

Za stvaranje pravovaljanih zaključaka potrebna je prisutnost najmanje polovica odborskih članova.

Kad se raspravlja o ličnim pitanjima kojeg odbornika, ne može ovaj učestvovati ni u raspravi ni u zaključcima.

Prisutni odbornici stvaraju zaključke većinom glasova, a kod jednakog razmjera odlučuje glas predsjedatelja, koji inače na glasuje. U slučaju rasprave o ličnim pitanjima kojega odbornika, stvara se zaključak tajnim glasovanjem.

§. 18

Odbor bira iz svoje sredine nadpolovičnom većinom prisutnih glasova: tajnika, blagajnika a prema potrebi i ostale funkcionare kao orudjara, knjižničara i.t.d. Ovi potonji moraju biti izvan odbora između izvršujućih članova.

§. 19.

Odbor vodi unutarnju i vanjsku upravu društva u koliko ta ne pripada djelokrugu glavne skupštine. Naravno spada u djelokrug odbora:

- a) da prima članove, proglašuje istup članova ili ih isključuje.
- b) da imenuje prednjake, na predlog prednjačkog zbora ili da na njegov predlog proglašuje, da su

prestali biti prednjacima odnosno da u skrajnjoj potrebi raspusti prednjački zbor, i odredi novi sastav istoga.

- c) da prima pomladak i djecu i određuje njihovu upisninu i prinose.
- d) da upravlja društvenom imovinom, osigurava proračun u slučaju potrebe diže zajmove u društvene svrhe, te prima i izdaje novac.
- e) da se brine za uzdržavanje reda i discipline, i da vrši discipliniranu vlast u društvu.
- f) da odobrava poslovnike, na osnovi društvenih pravila kao poslovnik za odbor, prednjački zbor, kulturno prosvjetni odbor it.d. Ima također pravo da prema potrebi te poslovnike sastavlja. Poslovnik za glavnu skupštinu, ima odobriti sama glavna skupština.
- g) da sazivlje glavnu skupštinu određuje dnevni red i ispravlja predloge za istu, te da se brine za redoviti društveni rad.
- h) da pomoću prednjačkog zbora ili kojeg drugog odsjeka priredjuje javne vježbe, natjecanja, izlete, svečanosti, zabave i ostale javne nastupe.
- i) da bira odbornika i njegovog zamjenika u odbor župe.
- j) da potvrđuje izbor barjaktara i njegova zamjenika na predlog prednjačkog zbora.

§. 20.

Ako odbornik izostane redom od tri sjednice bez opravdanog razloga smatra se da je istupio iz odbora.

§. 21.

Ako koji odbornik istupi ili je inače zapriječen u vršenju odborničke dužnosti poziva starješina na sjednice zamjenika koji dolaze na red po razmjeru glasova koje su dobili prilikom izbora, a u jednakom razmjerju odlučuje žrijeb.

§. 22.

Starješina saziva odborske sjednice pa predsjedat tim sjednicama kao i glavnoj skupštini. On zastupa društvo pred javnošću i oblastima te prima i potpisuje društvenu korespondenciju, brine se oko cjelokupnog društvenog rada i izvršenja zaključaka odbora i glavne skupštine, te doznajuje na isplatu sve društvene izdatke.

U odsutnosti starješine i njegova zastupnika zastupa društvo tajnik.

§. 23.

Tajnik radi zapisnik odborskih sjednica i glavnih skupština, obavlja društvenu korešpondenciju i su potpisuje ju sa starješinom. On vodi imenik članova i inventar, drži u redu društveni arhiv i knjižnicu, vodi statistiku društva, te podnosi redovitoj skupštini izvještaj o društvenom radu.

§. 24.

Blagajnik rukovodi sve novčane poslove društva, naročito sakuplja društvene prihode isplaćuje troškove prema odluci upravnog odbora, odnosno starješine, supotpisuje sa starješinom spise koji spadaju u njegov djelokrug, podnaša izvještaj o stanju blagajne na mjesečnim redovitim sjednicama odbora, a koncem godine godišnji računski izvještaj glavnoj skupštini. Na zahtjev starješine upravnog odbora, ili nadzornog odbora, dužan je blagajničke knjige i gotovinu u svako doba iskazati.

One članove koji makar opomenuti nisu uplatili tromjesečnu članarinu, prijavljuje upravnom odboru radi brisanja iz članstva.

§. 25.

Isprave kojima se društvo pravno obvezuje, te sve proglase i objave u ime društva potpisuje starješina i tajnik.

Na ispravama u inim pitanjima dostaje potpis starješine ili tajnika.

Proglase koji se tiču tjelovježbe potpisuje i obavlja vodja, a pojedinih odsjeka njihovi pročelnici.

§. 26.

Revizionalni odbor.

Revizionalni odbor sastoji se od 3. člana, a nadzire upravu odbora sa društvenom imovinom, pregledava blagajnu, račune i knjige društvene, te podnaša svoje predloge i izvještaj glavnoj skupštini o ispravnosti stanja društvene blagajne i imovine.

§. 27.

Prednjački zbor

Tehničko vodstvo pripada prednjačkom zboru, koji u smislu svoga poslovnika ima rješavati sva pitanja koja se odnose na tjelovježbu, a naročito ima da vrši odredbe u stvari izobrazbe i napredka u tjelovježbi.

§. 28.

Kulturno prosvjetni odsjek

Kulturno prosvjetni odsjek sastoji se od 4. člana i ima da rješava pitanja koja se odnose na d[r]uštveno obrazovanje.

§. 29.

Odijelo i barjak

Članovi društva prilikom javnih nastupa nose posebno po Hrvatskom sokolskom savezu propisano odijelo i društvene znakove, koje bez odobrenja odbora ne smiju nositi.

Društveni barjak smije se nositi samo u zgodama po odboru određenima.

§. 30.

Sokolski sud

Razmirice medju članovima ako ih upravni odbor ne može odkloniti rješava sokolski sud, koji se sastoji od 5. članova. Svaka sporna stranka bira iz društva dva zastupnika a ovi sami petoga za predsjedatelja.

Ako se u izboru predsjedatelja ne mogu sporazumjeti odlučuje kocka.

Sokolski sud odlučuje većinom glasova. Svaki se član mora pokoriti odluci suda, a daljnjeg priziva nema. Tko se ne pokori odluci suda isključuje se iz društva.

Ako postoji spor između članova odbora, sudijom ni predsjednikom ne može biti odborski član.

§. 31.

Kazne

Članovi koji namjerno rade na štetu društva, ili se inače ogriješili o društvena pravila kažnjava odbor

- a) opomenom
- b) ukorom
- c) zabranom nošenja društvenog odijela, za određeno [određeno] vrijeme.
- d) isključenjem iz društva.

§. 32.

Opće ustanove

Upravna godina društvenog djelovanja traje od redovne glavne skupštine, do sljedeće, a računska godina od 1. siječnja do 31 prosinca svake godine.

Mandat svih odbora traje godinu dana.

§. 33.

Društvo može da stupi u ma koju hrvatsku sokolsku organizaciju. Zaključak o tom ime stvarati glavna skupština.

§. 34.

Službeni jezik je hrvatski u društvu, a pismeno latinica.

§. 35.

Siromašnim članovima vježbačima može odbor na predlog prednjačkog zbora članarinu sniziti ili ih sasama oprostiti od plaćanja.

§. 36.

Upravni odbor ima sastavljati i u dvorani sokola izvjestiti kućni red, kojim se određuje dužnosti članova kod vježbanja, izleta, sastanaka i zabava i.t.d. Protiv prekršitelja postupa odbor po propisu §. 31.

§. 37.

Prestanak društva

Društvo prestaje, ako to zaključi u tu svrhu naročito sazvana izvanredna glavna skupština kojoj mora prisustvovati nadpolovična većina svih društvenih članova, a za razlaz treba da glasuje dvije trećine prisutnih članova.

Ne bude li se radi nedostatnog broja članova mogla skupština održati, to se može u tu svrhu sazvati nova skupština i o razlazu zaključiti bez obzira na broj prisutnih članova, i to sa dvije trećine glasajućih.

Ako glavna skupština ne odradi što ima prelazi cjelokupni društveni inventar privremeno na slobodni i Kr. grad Križevci.

Ako li se nakon 5. godina poslije te predaje ne sastavi u Križevcima nikakovo Hrvatsko sokolsko društvo prelazi taj imetak u vlasništvo općine grada Križevci da ga upotrijebi u gimnastičke svrhe.

Ako se tečajem toga vremena ustroji u Križevcima novo hrvatsko sokolsko društvo, ili drugo koje hrvatsko gimnastičko društvo, ima se istom izručiti odnosna cjelokupna imovina.

Ova pravila sastavljena po odboru, nakon što su pročitana, prima ih glavna skupština jednoglasno. Kod čitanja §. 1. gdje se društvu daje ponovno njegovo staro ime »Hrvatsko sokol« odjeknuo se cijelom dvoranom burni aplaus.

9. Popis citirane literature

9.1. Rukopisna građa

Kratka povijest sokolstva Milutina Urbanyja. Rukopisi: GMK–5185, GMK–5187, GMK–5189-14 i GMK–5190.

Sjednički zapisnik Hrv. sokola u Križevcu 1924.–1928. Rukopis: GMK–4079.

Zapisnici odborskih sijela i glavnih i izvanrednih skupština Hr. sokola u Križevcima od 1906.–1920. Rukopis: GMK–4050.

Zapisnici odborskih sjednica i skupština društva »Sokol« u Križevcima 1920.–1924. Rukopis: GMK–1578.

9.2. Ostala citirana literatura

am. 1927. »VII. Župski Slet u Bjelovaru«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 9/7 (Zagreb, 1927), str. 304–306.

Bučar, Franjo. 1911. »Razvoj hrvatskog sokolstva«, u: Dragan Janeček (uredio), *Spomenspis II. hrvatskog svesokolskog sleta 12.–16. kolovoza 1911. u Zagrebu* (Zagreb: Hrvatski sokolski savez, 1911), str. 13–19.

Di. [Dugački], V.[ladimir]; Fć. [Frntić], F.[ranjo]. 2002. Natuknica »Gundrum Oriovčanin, Fran Srećko«, u: *Hrvatski biografski leksikon* 5 (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002), str. 308–309.

Dr. B. 1923. »III. Slet sokolske župe Preradovićeve u Bjelovaru«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 5/10 (Zagreb, 1923), str. 219–221.

Danić, Melita; Peklić, Ivan. 1997. »Hrvatski sokol u Križevcima«, *Kaj: časopis za književnost umjetnost i kulturu* 30/2 (Zagreb, 1997), str. 132–134.

Frntić, Franjo. 1972. »Društva Hrvatski sokol u Križevcima i Bjelovaru od 1904. do 1910. godine«, *Povijest sporta* 3/10 (Zagreb, 1972), str. 904–909.

Habdija, Melita. 2003. »Rad društva Hrvatski sokol u Križevcima do 1914. godine«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 5 (Križevci, 2003), str. 67–74.

Hanuš, Josip. 1911. »O sokolstvu«, u: Dragan Janeček (uredio), *Spomenspis II. hrvatskog svesokolskog sleta 12.–16. kolovoza 1911. u Zagrebu* (Zagreb: Hrvatski sokolski savez, 1911), str. 5–11.

Herman Kaurić, Vijoleta. 2009. »Koliko je društava djelovalo u Zagrebu za vrijeme Prvoga svjetskog rata?«, *Historijski zbornik* 62/2 (Zagreb, 2009), str. 427–463.

Husinec, Franjo. 2001. *Fran Gundrum Oriovčanin. Gradski fizik u Križevcima* (Križevci: Matica hrvatska Križevci, 2001).

–ić. 1923. »Župske vijesti«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 5/9 (Zagreb, 1923), str. 203–208.

Jandásek, L.[adislav]. 1932. *Život dr. Miroslava Tyrše* (Brno: Moravský legionář, 1932).

Kaman, Milan. 1955. »Milutin Urbani«, *Priroda: popularni ilustrovani časopis Hrv. prirodoslovnog društva* 42/7 (Zagreb, 1955), str. 278–279.

Kolar-Dimitrijević, Mira. 2007. »Djelovanje povjesničara Ante Neimarevića u Križevcima i okolici od 1927. do 1929. godine«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 9 (Križevci, 2007), str. 45–56.

Neimarević, Ante. 1929. »Hrvatski Sokol u Križevcima«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 11/6 (Zagreb, 1929), str. 269–270.

Neimarević, Ante. 1929. »Župski slet«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 11/9 (Zagreb, 1929), str. 427–428.

Pavličević, Matija. 2018. *Sokolski pokret u Virovitici* (Virovitica: Ogranak Matice hrvatske u Virovitici, 2018).

Peklić, Ivan. 2015. »Ljubomir Maštrović (1893. – 1962.)«, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 4/1 (Koprivnica, 2015), broj 7, str. 131–153.

»Pravila [Sokolskog društva]«. 1919. *Sokolski glasnik: zvaničan organ Sokolskog saveza Srba Hrvata i Slovenaca* 1/11–12 (Zagreb, 1919), str. 481–487.

Program sleta u Križevcima 1912. g., GMK–6650.

Pše. [Pleše], B.[ranko]. 1989. Natuknica »Cividini, Ante«, u: *Hrvatski biografski leksikon* 2 (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 1989), str. 690–691.

R.[edakcija]. 1975. Natuknica »Fügner, Jindřich«, u: *Enciklopedija fizičke kulture* 1 (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1975), str. 275b.

[s. n.]. 1904. »'Hrvatski sokol' u Križevcu«, *Sokol: časopis hrvatskog sokolstva* 3/12 (Zagreb, 1904), str. 185.

[s. n.]. 1911. »Rezultat natjecanja prigodom II. hrvatskog svesokolskog sleta u Zagrebu 1911., u: Dragan Janeček (uredio), *Spomenspis II. hrvatskog svesokolskog sleta 12.–16. kolovoza 1911. u Zagrebu* (Zagreb: Hrvatski sokolski savez, 1911), str. 71–76.

[s. n.]. 1911. »Statistika Hrvatskog sokolskog saveza«, u: Dragan Janeček (uredio), *Razpored II. hrvatskog svesokolskog sleta u Zagrebu* (Zagreb: Hrvatski sokolski savez, 1911), str. [10–14].

- [s. n.]. 1922. »Sokol na Wilsonovom trgu Jugoslovenskom Sokolskom Savezu«, *Sokolski vjesnik: glasilo Sokolskog društva u Zagrebu* 4/1 (Zagreb, 1922), str. 1–4.
- [s. n.]. 1922. »Hrvatska Sokolska župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 4/4–5 (Zagreb, 1922), str. 79.
- [s. n.]. 1922. »Uspostava Hrvatskog Sokolskog Saveza«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 4/6–7 (Zagreb, 1922), str. 86–91.
- [s. n.]. 1923. »Društvene vijesti«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 5/7 (Zagreb, 1923), str. 174–178.
- [s. n.]. 1924. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 6/6 (Zagreb, 1924), str. 168–169.
- [s. n.]. 1924. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 6/8 (Zagreb, 1924), str. 233–237.
- [s. n.]. 1924. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 6/9 (Zagreb, 1924), str. 274–277.
- [s. n.]. 1924. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 6/10 (Zagreb, 1924), str. 313–317.
- [s. n.]. 1925. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 7/1–2 (Zagreb, 1925), str. 18–20.
- [s. n.]. 1925. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 7/9 (Zagreb, 1925), str. 296–301.
- [s. n.]. 1925. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 7/10 (Zagreb, 1925), str. 344–347.
- [s. n.]. 1926. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 8/8 (Zagreb, 1926), str. 312–316.
- [s. n.]. 1927. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 9/4 (Zagreb, 1927), str. 177–181.
- [s. n.]. 1928. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 10/5 (Zagreb, 1928), str. 237–240.
- [s. n.]. 1929. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: glasilo Hrvatskog sokolskog saveza* 11/5 (Zagreb, 1929), str. 219–220.
- [s. n.]. 1962. »Prof. dr. Marko Mohaček. In memoriam«, *Agronomski glasnik: organ Saveza društava poljoprivrednih inženjera i tehničara NR Hrvatske* 12/9–10 (Zagreb, 1962), str. 931–934.
- Stepišnik, D.[rago]. 1977. Natuknica »Sokolstvo«, u: *Enciklopedija fizičke kulture 2* (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1977), str. 278–286.
- Tyršová, Renata. 1926. *Jindřich Fügner. Paměti a vzpomínky na mého otce*, díl první (Prag: Český Čtenář, 1926).
- Uлага, D.[rago]. 1977. Natuknica »Tyrš, Miroslav«, u: *Enciklopedija fizičke kulture 2* (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1977), str. 429b.
- Z. Š. 1923. »Župa Preradovićeve«, *Hrvatski sokol: list za promicanje sokolstva* 5/12 (Zagreb, 1923), str. 277.

Croatian Falcon Society of Križevci: from the Restoration at the End of 1918 to the Abolition in 1929

Summary

The Croatian Falcon Society in Križevci was founded at the end of 1904 as one of the many falcon societies in the territory of today's Croatia. By the outbreak of World War I, the Society had developed substantial activities in sports and education: it organised public group exercises, lectures, and literacy courses. It was banned during World War I, but immediately upon its conclusion, the Society was restored. As part of the political and state changes that took place upon the conclusion of World War I, the Croatian Falcon Society in Križevci operated within the Falcon Federation of Serbs, Croats and Slovenes, i.e. within the Yugoslavian Falcon Federation, for three years, specifically from 1919 to 1922. Afterwards, the Society once again became a part of the Croatian Falcon Federation. Continuing the pre-war tradition, the Falcons from Križevci stood out in sports, but also in culture, education, and music. The peak of their operations transpired during the 1920s when the Society counted more than 300 members. The number later dropped, but the Society was nonetheless active. For example, in 1929, its 25th anniversary was marked by a public group exercise organised by the Preradović Parish, to which it belonged since the founding. The Croatian Falcon Society in Križevci ceased to operate at the end of 1929, when, due to political changes in the Kingdom of Yugoslavia, falcon societies bearing the Croatian name began to be abolished.

Keywords: Croatian Falcon Society, the Falcon movement, Križevci, history of sports